

Utdrag av Flannery O'Connors

Wise Blood

Oversatt og kommentert av Miriam C. Lane

ENG4490: Masteroppgave i litterær oversettelse fra
engelsk til norsk

UNIVERSITETET I OSLO

Vår 2008

Takk:

En stor og hjertelig takk for tålmodig, lærerik og inspirerende veiledning i både med- og motvind til Ragnhild Eikli.

Takk også til mamma for oppmuntring, omtanke, hjelp og støtte på alle måter, til Thomas for endeløs tålmodighet gjennom mange og lange oversettelsestanker, og sist men ikke minst til Anders, for moralsk støtte, oppmuntring, gode råd og kloke kommentarer til både oversettelse og teoridel.

Innholdsfortegnelse:

<i>Klokt blod</i>.....	4
-------------------------------	----------

Kapittel 1.....	5
-----------------	---

Kapittel 2.....	20
-----------------	----

Kapittel 4.....	25
-----------------	----

Kommentar til oversettelsen av <i>Wise Blood</i>.....	33
--	-----------

Forfatter og tekst.....	33
-------------------------	----

Oversettelseshistorisk kontekst.....	34
--------------------------------------	----

Valg av oversettelsesstrategier.....	38
--------------------------------------	----

Tekstenes temporale avstand.....	43
----------------------------------	----

Stilmessige særegenheter.....	44
-------------------------------	----

Språklige utfordringer.....	46
-----------------------------	----

Konklusjon.....	50
-----------------	----

Litteraturliste.....	52
-----------------------------	-----------

<i>Wise Blood</i>.....	54
-------------------------------	-----------

Klokt Blod

KAPITTEL 1

Hazel Motes satt foroverlent på det grønne, plysjkledde togsetet, og kikket i det ene øyeblikket på vinduet som om han hadde mest lyst til å hoppe ut av det, og i det neste ned midtgangen mot den andre enden av vognen. Toget raste mellom tretopper som fra tid til annen forsvant og viste solen der den sto, sterkt rød, over skogkanten lengst borte. Nærmere buktet markene seg og bleknet, og de få grisene som snuste i plogfurene, lignet store, flekkete steiner. Mrs. Wally Bee Hitchcock, som satt rett overfor Hazel Motes i kupeen, sa at hun syntes den fineste tiden på dagen var de tidlige kveldstimene, og hun spurte om han ikke syntes det samme. Hun var en tykk kvinne med rosa krage og mansjetter, og pæreformede bein som skrånet ned fra togsetet og ikke nådde gulvet.

Han så på henne et øyeblikk, og uten å svare lente han seg forover og stirret nedover vognen igjen. Hun snudde seg for å se hva som var der bak, men det eneste hun så, var et barn som kikket ut av en av kupeene, og, lenger borte mot enden av vognen, sovevognskonduktøren som åpnet skapet med sengetøyet.

”Du er vel på vei hjem,” sa hun og snudde seg mot ham igjen. Han lot ikke til, tenkte hun, å være stort mer enn tjue, men han hadde en stiv, svart, bredbremmet hatt på fanget, en hatt som en eldre landsens predikant kunne ha gått med. Dressen var grelt blå, og prislappen satt fortsatt stiftet til ermet på den.

Han svarte henne ikke, og tok heller ikke øynene fra hva det nå var han så på. Ved føttene hadde han en militærsekk, og hun besluttet at han hadde vært i militæret, var blitt dimittert, og at han nå var på vei hjem. Hun ville komme nær nok til å se hva dressen hadde kostet, men hun tok seg i å myse mot øynene hans i stedet, nesten som

om hun prøvde å se inn i dem. De hadde samme farge som skall av pekannøtter, og satt dypt. Omrisset av hodeskallen under huden var tydelig og påtrengende.

Irritert trakk hun blikket til seg og myste mot prislappen. Dressen hadde kostet \$11.98. Hun følte at det sa noe om ham, og så på ansiktet hans igjen, som om hun nå var stålsatt mot det. Han hadde nese som et fuglenebb og en lang, vertikal fure på hver side av munnen; håret så ut som om det var blitt varig flattrøkt under den tunge hatten, men øynene var det som holdt lengst på oppmerksomheten hennes. De satt så dypt at de for henne nesten virket som tunneler som førte et sted, og hun lente seg halvveis over avstanden mellom de to setene i et forsøk på å se inn i dem. Han snudde seg plutselig mot vinduet, og snudde seg så nesten like raskt tilbake dit blikket hans hadde vært festet.

Det han så på, var konduktøren. Da han først kom på toget, hadde mannen stått mellom de to vognene – en tykkfallen kar med et rundt, gustent, skallet hode. Haze hadde stoppet, og konduktøren hadde vendt blikket mot ham og bort, som et tegn på hvilken vogn han skulle gå inn i. Da han ikke gikk, sa konduktøren irritert: ”Til venstre, til venstre,” og Haze gikk videre.

”Jaja,” sa mrs. Hitchcock, ”borte bra, men hjemme best.”

Han sendte henne et blikk, og så det flate ansiktet hennes, rødlig under et lokk av reverødt hår. Hun hadde kommet på for to stasjoner siden. Han hadde aldri sett henne før det. ”Jeg må snakke med konduktøren,” sa han. Han reiste seg og gikk mot enden av vognen, der konduktøren hadde begynt å re opp en køye. Han stoppet ved siden av ham og lente seg mot armlenet på et sete, men mannen så ikke på ham. Han var i ferd med å trekke en skillevegg i kupeen lenger ut.

”Hvor lang tid bruker du på å re opp en?”

”Sju minutter,” sa konduktøren uten å se på ham.

Haze satte seg på armlenet. Han sa: "Jeg er fra Eastrod."

"Det erke på denne linja," sa konduktøren. "Du er på feil tog."

"Ska te byn," sa Haze. "Jeg vokste opp i Eastrod, sa jeg."

Konduktøren sa ingenting.

"Eastrod," sa Haze, enda høyere.

Konduktøren røsket i rullegardinet og dro det ned. "Vil du ha køya redd opp nå, eller hva står du der for?" spurte han.

"Eastrod," sa Haze. "I nærheten av Melsy."

Konduktøren trakk ut den ene siden av setet med et rykk. "Jeg er fra Chicago," sa han. Han trakk ut den andre siden. Da han bøyde seg, tørt nakken hans ut i tre valker.

"Jada, det er du sikkert," sa Haze med et hånlig flir.

"Føttene dine stikker ut i midtgangen. Folk ska forbi her," sa konduktøren, snudde seg brått og strøk forbi.

Haze reiste seg og ble stående der noen sekunder. Han så ut som om han ble holdt oppe av et tau som var huket fast midt på ryggen og festet i togtaket. Han betraktet konduktøren som beveget seg ned midtgangen i en omhyggelig, kontrollert vakling og forsvant i andre enden av vognen. Han mente han var en Parrum-nigger fra Eastrod. Han gikk tilbake til sin egen kupé, falt sammen i en nedsunket stilling og hvilte en fot på et rør under vinduet. Eastrod fylte hodet hans, og fortsatte videre utover og fylte rommet som strakte seg fra toget over de tomme, skumrende markene. Han så for seg de to husene og den rustfargede veien og de få negerhyttene og den enslige låven og kiosken med den røde og hvite CCC-snusreklamen på den ene siden som skallet av.

"Skal du hjem?" spurte mrs. Hitchcock.

Han så surt på henne og grep den svarte hatten i bredden. ”Nei, det ska jeg ikke,” sa han med en skarp, lys, nasal Tennessee-stemme.

Mrs. Hitchcock sa at det skulle ikke hun heller. Hun fortalte at hun hadde hett miss Weatherman før hun giftet seg, og at hun skulle til Florida for å besøke datteren, Sarah Lucile, som var gift. Hun sa det virket som om hun aldri hadde hatt tid til å reise så langt av sted. Sånn som ting skjedde, det ene etter det andre, var det som om tiden gikk så fort at man ikke kunne si om man var ung eller gammel.

Han tenkte at han hvis hun spurte, kunne han si til henne at hun var gammel. Han sluttet å høre på henne etter en stund. Konduktøren passerte på vei opp midtgangen igjen og så ikke på ham. Mrs. Hitchcock mistet tråden. ”Du er kanskje på vei for å besøke noen?” spurte hun.

”Ska te Taulkinham,” sa han og vred seg ned i setet og så på vinduet. ”Kjennerke noen der, men jeg ska gjøre noen ting.”

”Jeg ska gjøre noen ting jeg aldri har gjort før,” sa han, sendte henne et skrått blikk og smilte svakt og foraktelig.

Hun fortalte at hun kjente en Albert Sparks fra Taulkinham. Hun sa at han var svogeren til svigerinnen hennes og at han...

”Jeg erke fra Taulkinham,” sa han. ”Jeg sa at jeg ska dit, ikke no mer.” Mrs. Hitchcock begynte å snakke igjen, men han avbrøt henne og sa: ”Han konduktøren vokste opp på samme sted som jeg vokste opp, men han sier han er fra Chicago.”

Mrs. Hitchcock sa hun kjente en mann som bodde i Chi...

”Du kan liksågodt dra ett sted som et annet,” sa han. ”Det er alt jeg veit.”

Mrs. Hitchcock sa at jammen går tiden fort. Hun sa at hun ikke hadde sett barna til søsteren sin på fem år, og hun visste ikke om hun ville kjenne dem igjen om hun så dem. Det var tre av dem, Roy, Bubber og John Wesley. John Wesley var seks

år, og han hadde sendt henne et brev, kjære Lillemor. De kalte henne for Lillemor og mannen hennes for Lillefar.

”Du tror vel du har blitt frelst,” sa han.

Mrs. Hitchcock nappet i kragen sin.

”Du tror vel du har blitt frelst,” gjentok han.

Hun rødmet. Etter et øyeblikk sa hun ja, livet var en velsignelse, og så sa hun at hun var sulten og spurte om han ikke ville bli med inn i restaurantvognen. Han tok på seg den bistre, svarte hatten og fulgte henne ut av vognen.

Restaurantvognen var full, og folk ventet på å få komme inn. Han og mrs. Hitchcock sto en halvtime i kø, de gynget i den smale korridoren og presset seg stadig mot veggen for å slippe en jevn strøm av folk forbi. Mrs. Hitchcock snakket med kvinnen ved siden av seg. Hazel Motes stirret i veggen. Mrs. Hitchcock fortalte kvinnen om søsterens ektemann, som jobbet for vannverket i Toolafalls i Alabama, og damen fortalte om et søskenbarn som hadde kreft i halsen. Endelig kom de nesten frem til inngangen til restaurantvognen og kunne se inn. Der var det en hovmester som viste folk til plassene og delte ut menyer. Han var en hvit mann med oljeglatt hår og en dress som også så svart og oljeglatt ut. Han beveget seg som en kråke, og for fra bord til bord. Han gjorde tegn til to personer, og køen flyttet seg fremover så Haze og mrs. Hitchcock og damen hun snakket med kom først i køen. Like etter gikk to personer til. Hovmesteren gjorde tegn, mrs. Hitchcock og kvinnen gikk inn, og Haze fulgte etter. Mannen stoppet ham og sa: ”Bare to,” og skjøv ham tilbake til døråpningen.

Ansiktet til Haze fikk en stygg rødfarge. Han gjorde et forsøk på å komme seg bak nestemann og så prøvde han å komme seg gjennom køen for å gå tilbake til vognen han kom fra, men det var for mange mennesker stuert sammen i åpningen. Han

måtte stå der mens alle rundt så på ham. Ingen gikk på en stund. Endelig reiste en dame i den borterste enden av vognen seg, og hovmesteren vinket med hånden. Haze nøyte og så hånden vinke igjen. Han vaklet ned midtgangen, støtte mot to bord på veien og fikk hånden våt i noens kaffekopp. Hovmesteren plasserte ham sammen med tre yngre kvinner kledd som papegøyer.

Hendene deres hvilte på bordet med røde spyd i tuppene. Han satte seg og tørket hånden på bordduken. Han tok ikke av seg hatten. Kvinnene var ferdige med å spise, og røykte. De sluttet å snakke da han satte seg. Han pekte på det øverste på menyen, og hovmesteren, som sto over ham, sa: "Skriv det ned, gutt," og blunket til en av kvinnene, som laget en lyd i nesen. Han skrev det ned og hovmesteren forsvant med det. Dyster og sammenbitt satt han og så rett frem for seg, på halsen til kvinnen overfor ham. Med jevne mellomrom passerte hånden med sigaretten stedet på halsen; den gikk ut av syne og passerte igjen, på vei tilbake mot bordet, og et øyeblikk senere blåste en rett linje av røyk i ansiktet hans. Etter at den hadde blåst mot ham tre eller fire ganger, så han på henne. Hun hadde en burhønes freidige uttrykk og små øyne som stirret rett på ham.

"Hvis du har blitt frelst," sa han, "ville ikke jeg bli det." Deretter snudde han hodet mot vinduet. Han så på det svake speilbildet sitt med det mørke tomrommet utenfor som trengte igjennom det. En godsvogn drønnet forbi og skar tomrommet i to, og en av kvinnene lo.

"Tror du virkelig at jeg tror på Jesus?" sa han, lente seg mot henne og snakket nesten som om han var andpusten. "Det ville jeg nemlig ikke ha gjort, selv om Han fantes. Selv om Han var på dette toget."

"Hvem sa at du måtte det?" spurte hun med en giftig østkyststemme.

Han trakk seg tilbake.

Kelneren kom med middagen. Han begynte å spise, først sakte, så raskere, mens kvinnene konsentrerte seg om å se på musklene som avtegnet seg på kjeven hans når han tygget. Han spiste noe prikkete med egg og lever. Han ble ferdig, drakk kaffen sin og trakk frem pengene. Hovmesteren så ham, men kom ikke for å ta betalt. Hver gang han passerte bordet, blunket han til kvinnene og stirret på Haze. Mrs. Hitchcock og damen hadde allerede gjort seg ferdige og gått. Til slutt kom mannen med regningen. Haze skjøv pengene mot ham og trengte seg så forbi og ut av vognen.

En stund sto han mellom to togvogner, hvor det var noe som lignet frisk luft, og rullet en sigarett. Så passerte konduktøren mellom de to vognene. ”Hei du Parrum,” ropte han.

Konduktøren stoppet ikke.

Haze fulgte etter inn i vognen. Alle køyene var redd opp. Mannen på stasjonen i Melsy hadde solgt ham en køye fordi han sa at han ville måtte sitte oppe hele natten i sittevognen – han hadde solgt ham en overkøye. Haze gikk bort til den, trakk ned sekken og gikk inn på herretoalet hvor han gjorde seg klar for natten. Han var for mett, og han ville skynde seg til køyen og legge seg ned. Han tenkte at han kunne ligge der og se ut av vinduet og se på hvordan landskapet for forbi et tog om natten. Et skilt opplyste om at man måtte slippes inn i overkøylene av konduktøren. Han skjøv sekken opp i køyen og gikk deretter for å finne konduktøren. Han fant ham ikke i den ene enden av vognen, og begynte å gå mot den andre. Da han rundet hjørnet, kolliderte han med noe tungt og rosa, som gispet og mumlet ilt: ”Klossmajor!” Det var mrs. Hitchcock i rosa morgenkåpe, med håret i knuter rundt omkring på hodet. Hun så på ham med nesten helt sammenknepne øyne. Knollene rammet inn ansiktet hennes som mørke hattsopper. Hun prøvde å komme forbi ham og han prøvde å slippe henne forbi, men de gikk begge til samme side hver gang. Hun ble fiolett i ansiktet,

bortsett fra små hvite flekker som ikke ble varme. Hun rettet seg stivt opp, stoppet og sa: "Hva er GALT med deg?" Han smatt forbi henne og styrtet ned midtgangen og kolliderte med konduktøren så konduktøren falt overende.

"Du må slippe meg inn i køya, Parrum," sa han.

Konduktøren reiste seg og vaklet ned midtgangen, og etter et øyeblikk vaklet han uttrykksløst tilbake igjen med stigen. Haze betraktet ham mens han satte stigen opp, og så begynte han å klatre oppover. Halvveis oppe snudde han seg og sa: "Jeg husker deg. Faren din var en nigger som het Cash Parrum. Du kan hellerke dra tebacke dit, og ingen andre heller, ikke engang hvis de hadde lyst."

"Jeg er fra Chicago," sa konduktøren irritert. "Jeg heter ikke Parrum."

"Cash er dau," sa Haze. "Han fikk kolera fra en gris."

Konduktøren trakk munnvikene nedover, og sa: "Min far var jernbanemann."

Haze lo. Konduktøren rev stigen bort med et plutselig rykk, som sendte gutten inn i køyen, der han grep etter teppet. Han ble liggende på magen i noen minutter uten å røre seg. Etter en stund snudde han seg, fant lampen og så seg rundt. Det var ikke noe vindu der. Bortsett fra en liten sprekk over gardinet, var han innestengt i anordningen. Taket i køyen var lavt og buet. Han la seg ned og merket at det buede taket så ut som om det ikke var helt lukket, det så ut som om det var i ferd med å lukkes. Han lå der en stund og rørte seg ikke. I halsen hadde han noe som lignet en svamp med eggesmak, og han ville ikke snu seg rundt av frykt for at den skulle røre seg. Han ville ha lyset slukket. Han strakte opp hånden uten å snu seg og lette etter lysbryteren, vred på den og mørket la seg over ham, men bleknet så litt fordi lyset fra midtgangen kom inn gjennom sprekken som ikke var lukket. Han ville ha det helt mørkt, han ville ikke ha det utvannet. Han hørte konduktørens skritt komme ned midtgangen, myke mot teppet, rolig kom de ned, strøk mot det grønne gardinet og

forsvant i den andre enden og ut av hørevidde. Så etter en stund, da han nesten sov, trodde han at han hørte dem igjen på vei tilbake. Gardinet beveget seg og skrittene ble borte.

I halvsøvn tenkte han at han lå som i en kiste. Den første kisten han hadde sett med noen i, var bestefarens. De hadde brukt en trepinne for å holde lokket åpent den natten den hadde stått i huset med den gamle mannen i, og Haze hadde fulgt med på avstand og tenkt: Han kommer til å la dem få lukke den over seg, og når tia er inne, kommer albuen hans til å fare ut i sprekken. Bestefaren hadde vært en omreisende predikant, en gretten gammel mann som hadde kjørt gjennom tre fylker med Jesus skjult i hodet som en brodd. Da tiden kom for å begrave ham, lukket de lokket på kisten, og han rikket seg ikke.

Haze hadde hatt to yngre brødre, men den ene døde som spedbarn og ble lagt i en liten kasse. Den andre falt foran en slåmaskin da han var syv. Kassen hans var omtrent halvparten så stor som en vanlig, og da de lukket den, løp Haze og åpnet den opp igjen. De sa det var fordi han var knust over å skilles fra broren, men det stemte ikke, det var fordi han hadde tenkt: Hva om han selv hadde ligget i den og de hadde lukket den over ham.

Han sov nå, og drømte at han var i farens begravelse igjen. Han så ham bli båret til kirkegården, sammenkrøpet på hender og knær i kisten. ”Hvis jeg holder rompa i været,” hørte han den gamle mannen si, ”kan dem ikke lukke noe som helst på meg,” men da de fikk kassen til hullet, lot de den falle ned med en dump lyd og faren ble liggende like flat som alle andre. Toget skumpet og vekket ham halvveis igjen, og han tenkte at det måtte ha bodd tjuefem mennesker i Eastrod på den tiden, tre Moteser. Nå var det ingen flere Moteser der, ingen flere Ashfielder, ingen flere Blasengamer, Feyer, Jacksoner...eller Parrumer – selv niggere ville ikke vite av det.

Han snudde seg på veien, og så i mørket butikken med vinduene spikret for, den salryggede låven og det mindre huset som var halvveis forsvunnet, med verandaen borte og uten gulv i gangen.

Det hadde ikke vært sånn da han var atten år og reiste fra det. Da hadde det vært ti mennesker der og han hadde ikke merket at det var blitt mindre etter farens tid. Han forlot det da han var atten år fordi militæret innkalte ham. Han hadde først tenkt at han ville skyte seg i foten og ikke dra. Han skulle bli predikant som bestefaren, og en predikant kan alltid klare seg uten en fot. En predikants kraft sitter i halsen og tungen og armen. Bestefaren hadde reist rundt i tre fylker i en Ford. Hver fjerde lørdag hadde han kommet kjørende inn i Eastrod som om han kom akkurat tidsnok til å redde dem alle fra helvete, og han ropte allerede før han fikk opp bildøren. Folk samlet seg rundt Forden hans fordi det virket som om han utfordret dem til det. Han pleide å klatre opp på panseret og preke derfra, og noen ganger pleide han å klatre opp på taket og rope ned mot dem. De var som steiner! ropte han. Men Jesus hadde dødd for å frelse dem! Jesus var så sulten på sjeler at Han hadde dødd – en død for alle, men Han ville ha dødd hver eneste sjels død for én! Forsto de det? Forsto de at han for hver eneste forsteinede sjel ville ha dødd ti millioner ganger, fått armene og beina strukket på korset og spikret ti millioner ganger for én av dem? (Den gamle mannen pleide å peke på sønnesønnen, Haze. Han hadde en spesiell ringeakt for ham fordi hans eget ansikt nesten ble fullstendig gjenspeilet i barnets, og det virket som om det hånet ham.) Visste de at selv for den gutten der, den syndige, tankeløse gutten som sto der med de skitne hendene som han stadig knyttet og åpnet langs sidene, ville Jesus ha dødd ti millioner ganger før Han ville la ham miste sjelen? Han ville jage ham over syndens hav! Tvilte de på at Jesus kunne gå på syndens hav? Den gutten var blitt

frelst, og Jesus kom aldri til å forlate ham. Jesus ville aldri la ham glemme at han var frelst. Hva trodde synderen at han kunne tjene på det? Jesus ville få ham til slutt!

Gutten trengte ikke å høre det. Han hadde allerede en dyp, svart, ordløs overbevisning i seg om at måten å unngå Jesus på, var å unngå synd. Da han var tolv år, visste han allerede at han skulle bli predikant. Senere så han Jesus i tankene, som beveget seg fra tre til tre, en vill, lurvete figur som gjorde tegn til ham at han skulle snu og bli med inn i mørket der han ikke var sikker på fotfestet, der han kanskje gikk på vannet uten å vite det, og så plutselig visste det og druknet. Eastrod var stedet han ville bli, med begge øynene åpne, alltid med hendene på det vante, føttene på den velkjente stien, og ikke for løsmunnet. Da han var atten og militæret innkalte ham, så han krigen som et knep for å lede ham ut i fristelse, og han ville ha skutt seg i foten om det ikke hadde vært for at han var sikker på at han ville komme tilbake om noen få måneder, ufordervet. Han hadde stor tillit til sin egen evne til å motstå ondskap; det var noe han, i likhet med ansiktet, hadde arvet fra bestefaren. Han tenkte at hvis øvrigheten ikke var ferdig med ham etter fire måneder, ville han dra uansett. Han hadde tenkt, den gang han var atten år gammel, at han ville gi dem nøyaktig fire måneder av tiden sin. Han var borte i fire år, og han kom ikke tilbake, ikke engang på besøk.

Det eneste fra Eastrod som han tok med seg i militæret, var en svart bibel og et par briller med sølvinnfatning som hadde tilhørt moren. Han hadde gått på en bygdeskole der han hadde lært å lese og skrive, men at det var klokere å la være, og bibelen var den eneste boken han leste. Han leste ikke i den ofte, men når han gjorde det, hadde han på seg morens briller. Han ble så trett i øynene av dem at han etter en liten stund alltid ble nødt til å stoppe. Han hadde tenkt å fortelle enhver i militæret som prøvde å få ham til å synde, at han var fra Eastrod i Tennessee, at han hadde

tenkt å komme seg tilbake dit og bli der, at han skulle forkynne evangeliet, og at han ikke skulle ha sjelen sin fordervet av øvrigheten eller av noe fremmed sted den måtte sende ham til.

Etter noen uker i leiren, da han hadde fått noen venner – de var ikke egentlig venner, men han måtte bo sammen med dem, fikk han sjansen han hadde ventet på: invitasjonen. Han tok morens briller opp av lommen og satte dem på seg. Så fortalte han dem at han ikke ville bli med dem om han så fikk en million dollar og en fjærseng å ligge i; han sa at han var fra Eastrod i Tennessee og at han ikke hadde tenkt å få sjelen fordervet av øvrigheten eller noe fremmed sted de...men stemmen sprakk, og han snakket ikke ferdig. Han bare stirret på dem og prøvde å stålsette ansiktet. Vennene fortalte ham at ingen var interessert i den fordømte sjelen hans utenom presten, og han klarte å svare at ingen prest som fikk ordrer fra noen pave skulle få tukle med sjelen hans. De sa at han ikke hadde noen sjel og dro av sted til bordellet sitt.

Han brukte lang tid på å tro dem, fordi han ville tro dem. Det eneste han ville, var å tro dem og bli kvitt den en gang for alle, og her så han muligheten for å bli kvitt den uten fordervelse, å bli omvendt til ingenting i stedet for til det onde. Militæret sendte ham over halve kloden og glemte ham. Han ble såret, og de husket ham lenge nok til å ta granatsplintene ut av brystet hans – de sa at de hadde tatt dem ut, men de viste dem aldri til ham, og han kunne fortsatt kjenne dem der inne; de var rustne og forgiftet ham – og så sendte de ham til en annen ørken og glemte ham igjen. Han hadde all den tiden han bare kunne ønske seg til å studere sjelen og forsikre seg om at den ikke var der. Da han var grundig overbevist, skjønnte han at dette var noe han alltid hadde visst. Fortvilelsen han kjente, var hjemlengsel, og den hadde ingenting med Jesus å gjøre. Da militæret endelig ga slipp på ham, var han tilfreds ved tanken

på at han fortsatt var ufordervet. Det eneste han ville, var å komme seg tilbake til Eastrod i Tennessee. Den svarte bibelen og morens briller lå fortsatt på bunnen av militærsekken. Han leste ingen bok nå, men han beholdt bibelen fordi den hadde vært med hjemmefra. Brillene beholdt han i tilfelle synet noen gang skulle bli uklart.

Da militæret to dager tidligere hadde latt ham gå, i en by omtrent femti mil nord for stedet han ville være, hadde han øyeblikkelig gått til jernbanestasjonen og kjøpt en billett til Melsy, det nærmeste stoppet til Eastrod. Fordi han måtte vente på toget i fire timer, gikk han inn i en mørk manufakturhandel i nærheten av stasjonen. Det var en smal butikk som luktet papp og ble mørkere etter hvert som den ble dypere. Han gikk langt inn i den og fikk kjøpt en blå dress og en mørk hatt. Han fikk militæruniformen sin lagt i en papirpose og stappet den i en søppeldunk på hjørnet. Da han kom ut i lyset, ble den nye dressen grelt blå, og hattens linjer syntes å stivne bistert.

Han kom til Melsy klokken fem om ettermiddagen, og fikk skyss med en lastebil med bomullsfrø som tok ham mer enn halve veien til Eastrod. Han gikk resten av veien, og kom frem klokken ni om kvelden, like etter at det var blitt mørkt. Huset var mørkt som natten og lå åpent for den, og selv om han så at gjerdet rundt det var halvveis forfallent og at ugress vokste gjennom verandagulvet, skjønte han ikke med det samme at det bare var et skall, at det ikke var annet igjen enn skjelettet av et hus. Han vred en konvolutt, tente den med en fyrstikk og gikk gjennom alle de tomme rommene oppe og nede. Da konvolutten hadde brent opp, tente han en ny og gikk gjennom dem alle igjen. Den natten sov han på gulvet på kjøkkenet, og en planke fra taket falt i hodet på ham og skar ham i ansiktet.

Det var ingenting igjen i huset bortsett fra garderobeskapet på kjøkkenet. Moren hadde alltid sovnet på kjøkkenet og hadde garderobeskapet sitt av valnøttre der

inne. Hun hadde gitt tretti dollar for det, og hadde aldri kjøpt seg noe stort siden. Hvem det nå var som hadde tatt alt det andre, hadde latt dette stå igjen. Han åpnet alle skuffene. Det var to hyssinglengder i den øverste og ingenting i de andre. Han var overrasket over at ingen hadde stjålet et sånt garderobeskap. Han tok hyssingen og bandt den rundt beina og gjennom gulvplankene og la en papirlapp i hver av skuffene: **DETTA GARDEROBESKAPE ER HAZEL MOTES SITT. IKKE STJEL DET, FOR DA KOMMER JEG OG DREPER DEG.**

Han tenkte på garderobeskapet i halvsøvne, og besluttet at moren ville hvile roligere i graven om hun visste at det var bevoktet. Hvis hun kom for å lete nattestid, ville hun se. Han lurte på om hun gikk om natten og noen gang kom dit. Hun ville komme med det velkjente ansiktsuttrykket, hvileløst og søkende; det samme uttrykket han hadde sett gjennom sprekken i kisten hennes. Han hadde sett ansiktet gjennom sprekken da de la lokket over henne. Da var han seksten. Han hadde sett skyggen som senket seg over ansiktet hennes og som trakk munnvikene ned som om hun ikke var noe mer tilfreds død enn levende, som om hun skulle bryte ut og skyve lokket tilbake og fly opp for å få tilfredshet: men de lukket det. Hun skulle kanskje fly opp, hun skulle kanskje bryte ut. Han så henne i søvne, fryktelig, som en stor flaggermus, fare opp fra lukkingen, fly derfra, men et mørke falt over henne og lukket seg igjen og igjen. Fra innsiden så han det bli lukket, komme tettere tettere ned og stenge for lyset og rommet. Han åpnet øynene og så det bli lukket og sprang opp i sprekken og presset hodet og skuldrene gjennom den og ble hengende der, svimmel, med det svake lyset i toget som sakte gjorde teppet nedenfor synlig. Han hang der over toppen av køyeforhenget og så konduktøren i den andre enden av vognen, en hvit skikkelse i mørket, som sto der og betraktet ham uten å røre seg.

”Jeg er dårlig!” ropte han. ”Jeg kanke være innelukket i denne anordningen.
Få meg ut!”

Konduktøren sto bare og betraktet ham uten å røre seg.

”Jesus,” sa Haze, ”Jesus.”

Konduktøren rørte seg ikke. ”Jesus er borte for lengst,” sa han surt og triumferende.

KAPITTEL 2

Han kom ikke til byen før klokken seks neste kveld. Samme morgen hadde han gått av toget på et lite stopp for å få luft, og mens han hadde sett i en annen retning, hadde toget glidd av sted. Han hadde løpt etter det, men hatten hans hadde blåst av gårde, og han hadde måttet løpe i motsatt retning for å redde hatten. Heldigvis hadde han tatt militærsekken med seg ut for at ingen skulle stjele noe fra den. Han hadde måttet vente i seks timer på det lille stoppet før det riktige toget kom.

Med det samme han gikk av toget i Taulkinham, begynte han å se skilt og lys. PEANØTTER, WESTERN UNION, AJAX, DROSJE, HOTELL, KIOSK. De fleste var elektriske og beveget seg opp og ned eller blinket hektisk. Han gikk veldig sakte og bar militærsekken etter lokket. Han snudde hodet til den ene siden og deretter til den andre, først mot ett skilt og så mot et annet. Han gikk langs hele stasjonen, og så gikk han tilbake som om han kanskje skulle gå på toget igjen. Ansiktet hans var alvorlig og beslutsomt under den dystre hatten. Ingen som iakttok ham, ville ha gjettet at han ikke hadde noe sted å gå. Han gikk frem og tilbake i det overfylte venterommet to eller tre ganger, men han ville ikke sette seg på benkene der. Han ville ha et skjermet sted å gå.

Til slutt skjøv han opp en dør i den ene enden av stasjonen, der det på et enkelt svart og hvitt skilt sto HERRETOALET. HVITE. Han gikk inn i et smalt rom med vaskeservanter på den ene siden og en rekke trebåser på den andre. Veggene i dette rommet hadde en gang hatt en lys og munter gulfarge, men nå var de nærmest grønne og dekorert med skrift og diverse detaljerte tegninger av både menns og kvinners kroppsdeler. Noen av båsene hadde dører, og skrevet med det som må ha vært

fargekritt på en av dørene, sto det store ordet VELKOMMEN, fulgt av tre utropstegn og noe som lignet en slange. Haze gikk inn i denne.

Han hadde sittet i det smale avlukket en stund og studert det som sto skrevet på sidene og på døren, før han la merke til noe på venstre side over toalettpapiret. Ordene så ut til å være skrevet av en som var beruset. Det sto:

Mrs. Leora Watts!

60 Buckley Road

Den koseligste sengen i byen!

Bror.

Etter en stund tok han en blyant opp av lommen og skrev ned adressen på baksiden av en konvolutt.

Da han kom ut, satte han seg inn i en gul drosje og fortalte sjåføren hvor han skulle. Sjåføren var en liten mann med en stor skinnlue på hodet og stumpen av en sigar midt i munnen. De hadde kjørt noen kvartaler før Haze la merke til at han kikket på ham i speilet. ”Du erke en venn av a, vel?” spurte sjåføren.

”Har aldri møtt a før,” sa Haze.

”Hvor fikk du høre om a? Hu pleier vanligvis ikke menge seg med predikanter.” Han flyttet ikke på sigaren da han snakket, og klarte å snakke på begge sider av den.

”Jeg erke noen predikant,” sa Haze og rynket pannen. ”Jeg så bare navnet på do.”

”Du ser ut som en predikant,” sa sjåføren. ”Den hatten ser ut som en predikanthatt.”

”Den erke det,” sa Haze, og lente seg forover og grep tak i baksiden av forsetet. ”Det er bare en hatt.”

De stoppet foran et lite, enetasjes hus mellom en bensinstasjon og en byggetomt. Haze gikk ut og betalte for turen gjennom vinduet.

”Det erke bare hatten,” sa sjåføren. ”Det er ansiktsuttrykket, på en måte.”

”Hør her,” sa Haze og satte hatten på snei over det ene øyet, ”jeg erke predikant.”

”Skjønner,” sa sjåføren. ”Ingen er perfekte her på Guds grønne jord, verken predikanter eller oss andre. Og det er lettere å fortelle folk hvor forferdli synda er om du kjenner tea personlig.”

Haze stakk hodet inn gjennom vinduet, og skubbet samtidig hatten tilbake på plass uten å ville det. Det virket som om han hadde skubbet ansiktet tilbake på plass også, for det ble fullstendig uttrykksløst. ”Hør her,” sa han, ”dette ska du vite: Jeg tror ikke på noen ting.”

Sjåføren tok sigarstumpen ut av munnen. ”Ikke på noen ting som helst?” spurte han, og lot munnen stå åpen etter spørsmålet.

”Jeg trengerke si det mer enn én gang til noen,” sa Haze.

Sjåføren lukket munnen, og etter et øyeblikk satte han sigarstumpen tilbake på plass. ”Det er det som er problemet med dere predikanter,” sa han. ”Dere har alle som én blitt for gode til å tro på noe som helst,” og han kjørte av sted med et uttrykk av vemmelse og rettskaffenhet.

Haze snudde seg og så mot huset han skulle inn i. Det var ikke stort mer enn en hytte, men det lyste varmt fra ett vindu på forsiden. Han gikk opp på verandaen og kikket inn gjennom en beleilig sprekk i rullegardinet, og så rett på et stort, hvitt kne. Etter en stund flyttet han seg fra sprekken og prøvde inngangsdøren. Den var ulåst, og

han gikk inn i en liten, mørk gang med en dør på hver side. Døren til venstre sto på gløtt og slapp ut en smal strime av lys. Han gikk inn i lyset og kikket gjennom glipen.

Mrs. Watts satt alene i en hvit jernseng og klippet tåneglene med en stor saks. Hun var en omfangsrik kvinne med veldig gult hår og hvit hud som glinset oljeaktig. Hun hadde på seg en rosa nattkjole som hadde passet bedre på en mindre kropp.

Haze laget en lyd med dørklinken, og hun så opp og fikk øye på ham der han sto bak sprekken. Hun hadde et uforferdet, rolig og gjennomtrengende blikk. Etter en liten stund vendte hun det bort fra ham og begynte å klippe tåneglene igjen.

Han gikk inn og ble stående og se seg rundt. Det var ikke stort i rommet bortsett fra sengen, en kommode og en gyngestol full av skitne klær. Han gikk bort til kommoden og plukket på en neglefil og deretter på et tomt syltetøyglass mens han så inn i det gulnede speilet og betraktet mrs. Watts' lett fordreide speilbilde som gliste mot ham. Sansene hans var anspent til det ytterste. Han snudde seg raskt og gikk bort til sengen og satte seg på det borterste hjørnet av den. Han trakk pusten dypt gjennom det ene neseboret og begynte å stryke hånden forsiktig over lakenet.

Den rosa spissen av mrs. Watts' tunge kom til syne og fuktet underleppen. Hun virket like glad for å se ham som om han hadde vært en gammel venn, men hun sa ingenting.

Han løftet opp foten hennes, som var tung, men ikke kald, flyttet den omtrent to centimeter til den ene siden, og lot hånden bli liggende på den.

Munnen til mrs. Watts delte seg i et bredt, sjenerøst glis som viste tennene. De var små og spisse med grønne flekker, og det var et stort mellomrom mellom hver av dem. Hun strakte seg ut og grep armen til Haze like over albuen. "På jakt etter noe?" sa hun slepende.

Om hun ikke hadde holdt ham så fast i armen, hadde han kanskje hoppet ut gjennom vinduet. Ufrivillig formet munnen hans ordene: "Ja, missis," men det kom ingen lyd fra den.

"Haru no spesielt i tankene?" spurte mrs. Watts og trakk den stive kroppen hans litt nærmere.

"Hør her," sa han, med stemmen under streng kontroll, "jeg har kommet for det vanlige."

Munnen til mrs. Watts ble rundere, som om hun ikke helt skjønnte denne sløsing med ord. "Føl deg som hjemme," sa hun enkelt.

De stirret på hverandre i nesten et minutt, og ingen av dem rørte seg. Så sa han, med en stemme som var lysere enn den vanlige stemmen hans: "Det jeg vil ha sagt, er: Jeg erke noen predikant, for pokker."

Mrs. Watts mønstret ham rolig med bare et svakt flir. Så la hun den andre hånden sin under haken hans og kilte ham moderlig. "Det gjør ikke noe, gutten min," sa hun. "Mor bryr seg ikke om du ikke er noen predikant."

KAPITTEL 4

Han sto opp fra sengen til mrs. Watts tidlig om morgenen, før noe lys var kommet inn i rommet. Da han våknet, lå hun med armen slengt over ham. Han reiste seg, løftet den bort og la den forsiktig ned langs siden hennes, men han så ikke på henne. Han hadde bare én tanke i hodet: Han skulle kjøpe seg en bil. Tanken var ferdig klekket i hodet hans da han våknet, og han tenkte ikke på noe annet. Han hadde aldri tidligere tenkt på å kjøpe bil, han hadde ikke engang hatt lyst på en. Han hadde ikke kjørt mer enn noen få ganger, og han hadde ikke sertifikat. Han hadde bare femti dollar, men han tenkte det var nok til å kjøpe en bil for. Han kom seg ubemerket ut av sengen uten å vekke mrs. Watts, og kledde stille på seg. Innen klokken halv syv var han i byen, på utkikk etter bruktbilhandlere.

Bruktbilhandlernes bilplasser lå spredt mellom kvartalene av gamle bygninger som skilte forretningsstrøket fra stasjonsområdet. Han vandret rundt på noen av dem før de åpnet. Han kunne se utenfra om det var en femtidollarsbil der. Da de begynte å åpne for dagen, gikk han raskt gjennom dem, uten å ense dem som prøvde å vise ham utvalget. Den svarte hatten satt på hodet hans og virket omhyggelig plassert der, og ansiktet så skjørt ut, som om det hadde gått i stykker men var blitt satt sammen igjen, eller lik et gevær som ingen vet er ladd.

Det var en våt, grell dag. Himmelen var som et tynt, blankpusset sølvstykke med en mørk, sur sol i det ene hjørnet. Klokken ti hadde han saumfart alle de bedre forhandlerne og nærmet seg stasjonsområdet. Selv her var det fullt av biler som kostet mer enn femti dollar. Til slutt kom han til en som lå mellom to forlatte lagerbygninger. På et skilt over inngangen sto det: SLADES HAR ALT.

En grusvei gikk midt over plassen, og på den ene siden, nær inngangen, sto et blikkskur med ordet KONTOR malt over døren. Resten av plassen var full av gamle biler og ødelagte maskiner. En hvit gutt satt på en bensinkanne foran kontoret. Han så ut som om han var der for å holde folk unna. Han hadde på seg en svart regnjakke, og ansiktet var delvis skjult under en skinnlue. En sigarett hang fra den ene munnviken, og asken var omtrent tre centimeter lang.

Haze satte kursen innover plassen der han så en bestemt bil. ”Hei!” ropte gutten. ”Du kan ikke bare gå inn på den måten! Jeg ska vise deg det jeg har å vise fram,” men Haze enset ham ikke. Han fortsatte mot bakre del av plassen, der han så bilen. Gutten kom pesende etter ham og bannet. Bilen han så, sto i den bakerste raden. Det var et høyt, rottefarget kjøretøy, med store, tynne hjul og bulende frontlys. Da han kom bort til den, så han at den ene døren var knyttet fast med et tau, og at den hadde et ovalt vindu bak. Dette var bilen han skulle kjøpe.

”Jeg vil snakke med Slade,” sa han.

”Hva vil du medn?” spurte gutten irritert. Han hadde en bred munn, og når han snakket, brukte han bare den ene siden av den.

”Jeg vil snakke medn om denne bilen,” sa Haze.

”Det er meg,” sa gutten. Ansiktet hans under luen var som på en tynn, ribbet ørn. Han satte seg på stigbrettet til en bil på den andre siden av grusveien, og fortsatte å banne.

Haze gikk rundt bilen. Deretter kikket han inn i den gjennom ruten. Inni hadde den en matt, grønnlig støvfarge. Baksetet manglet, men over seterammen lå det en planke til å sitte på. I de to sidevinduene bak var det mørkegrønne gardiner med frynser. Han kikket gjennom de to vinduene fremme, og så gutten sitte på stigtrinnet til bilen på den andre siden av grusveien. Han hadde ett bukseben brettet opp og holdt

på å klø seg på ankelen, som stakk opp av en gul sokk. Han bannet langt nede i halsen, som om han prøvde å få opp slim. De to vindusrutene ga ham en gul farge og fordreide skikkelsen hans. Haze gikk raskt fra den andre siden av bilen og stanset foran den. "Hvor mye?" spurte han.

"Jesus på korset," sa gutten, "korsfestede Kristus."

"Hvor mye?" snerret Haze og bleknet litt.

"Hvor mye vil du gi forn?" sa gutten. "Gi meg et overslag."

"Den erke verdt penga det ville koste å kjøren på dynga. Jeg ville ikke hattn om jeg fikkn."

Gutten vendte hele oppmerksomheten mot ankelen sin, der han hadde en skorpe. Haze så opp, og fikk øye på en mann som kom gående mellom to biler på guttens side. Da han kom nærmere, så han at mannen lignet gutten på en prikk, bortsett fra at han var to hoder høyere og hadde på seg en brun, svetteflekket filthatt. Han kom opp bak gutten, gjennom en rad med biler. Da han var like bak ham, stoppet han og ventet et øyeblikk. Så sa han, med et slags behersket brøl: "Få ræva di bort fra det stighbrettet!"

Gutten knurret og lusket bort mellom to biler.

Mannen sto og betraktet Haze. "Ska du ha no?" spurte han.

"Denne bilen her," sa Haze.

"Femogsytti dollar," sa mannen.

På begge sider av plassen var det to gamle bygninger, som var rødlige med svarte, tomme vinduer, og bakenfor var det en til uten vinduer. "Ellers takk," sa Haze, og gikk i retning kontoret.

Da han kom til inngangen, så han seg tilbake, og oppdaget mannen omtrent en meter bak seg. "Det kan diskuteres," sa han.

Haze fulgte ham tilbake til bilen.

”Du finner ikke en sånn bil hver dag,” sa mannen. Han satte seg på stigbrettet som gutten hadde sittet på. Haze kunne ikke se gutten, men han var der, satt på et panser to biler lenger borte. Han satt sammenkrøpet, som om han frøs, men ansiktet hadde et surt, fattet uttrykk. ”Helt nye dekk,” sa mannen.

”Dem var nye da den blei bygd,” sa Haze.

”Det blei bygd bedre biler for noen år sia,” sa mannen. ”Dem lagerke bra biler lengre.”

”Hva ska du ha forn?” spurte Haze igjen.

Mannen stirret fremfor seg og tenkte. Etter en stund, sa han: ”Du kan kanskje fån for femogseksti.”

Haze lente seg mot bilen og begynte å rulle en sigarett, men han klarte ikke å få den rullet. Han sølte stadig tobakk og mistet papir.

”Hva vil du gi forn, da?” spurte mannen. ”Jeg villikke engang bytta en Chrysler mot en Essex som den derre. Den bilen der blei ikke bygd av en gjeng med niggere.”

”Alle niggerne bor i Detroit nå og setter sammen biler,” sa han, for å holde samtalen i gang. ”Jeg var der oppe ei stund sjøl, og jeg så dem. Jeg dro hjem igjen.”

”Jeg haddikke betalt mer enn tretti dollar forn,” sa Haze.

”Dem har en nigger der oppe,” sa mannen, ”som er nesten like hvit som deg eller meg.” Han tok av seg hatten, og lot fingrene gli langs svettebåndet på innsiden. Han hadde noen gulrotrøde hårtuster.

”Vi kjører en tur medn,” sa mannen, ”eller vil du stikke hodet under og se oppi?”

”Nei,” sa Haze.

Mannen sendte ham et skrått blikk. "Betal når du drar," sa han ubesværet. "Finner du ikke det du vil ha i én, så kan jeg garantere at andre til samme pris har det." To biler lenger borte begynte gutten å banne igjen. Det var som en harkende hoste. Haze snudde seg plutselig og sparket i forhjulet med foten. "Jeg fortalte deg jo at dem dekkene der holder," sa mannen.

"Hvor mye?" sa Haze.

"Du kunne kanskje fån for femti dollar," tilbød mannen.

Før Haze kjøpte bilen, fylte mannen litt bensin i den og kjørte ham rundt noen kvartaler for å bevise at den virket. Gutten satt sammenkrøpet på planken bak og bannet. "Det er no galt medn som gjør atn banner så mye," sa mannen. "Bare ikke hør pån." Bilen kjørte med en høy buldrelyd. Mannen trakk på bremsen for å vise hvor godt den virket, og gutten ble kastet av planken mot bakhodene deres. "Pokker ta deg," brølte mannen, "slutt å hoppe mot oss sånn som det derre. Hold ræva di på planken." Gutten sa ingenting. Han bannet ikke engang. Haze snudde seg, og da satt han sammenkrøpet i den svarte regnjakken med den svarte skinnlue trukket nesten ned til øynene. Den eneste forskjellen var at asken var blitt slått av sigaretten hans.

Han kjøpte bilen for førti dollar, og betalte mannen et tillegg for tjue liter bensin. Mannen sendte gutten inn på kontoret for å hente en tjueliters bensinkanne til å fylle tanken med. Nesten helt krumbøyd kom gutten slepende på den gule bensinkannen, mens han bannet. "Gi meg den," sa Haze, "jeg gjør det selv." Han hadde det fryktelig travelt med å komme seg av gårde i bilen. Gutten rev kannen fra ham og rettet seg opp. Den var bare halvfull, men han holdt den over tanken til tjue liter ville ha rent sakte ut, mens han hele tiden sa: "Kjære Jesus, kjære Jesus, kjære Jesus."

”Hvorfor holdern ikke kjeft?” sa Haze plutselig. ”Hvorfor snakkern sånn som det der hele tia?”

”Jeg begriper ikke hva det er som feilern,” sa mannen og trakk på skuldrene.

Da bilen var ferdig, sto mannen og gutten klare til å se ham kjøre av gårde. Han ville ikke at noen skulle se på, for han hadde ikke kjørt bil på fire eller fem år. Mannen og gutten sa ingen ting mens han prøvde å starte den. De bare sto der og så på ham. ”Jeg ville egentli ha denne bilen som hus,” sa han til mannen. ”Jeg hakke no sted å bo.”

”Du hakke tatt av bremsa ennå,” sa mannen.

Han løsnet bremsen, og bilen skjøt bakover, for mannen hadde latt den stå i revers. På et øyeblikk fikk han den til å gå fremover, og han kjørte vinglete av sted, forbi mannen og gutten som fremdeles sto og så på. Han fortsatte forover, mens han ikke tenkte på noe og svettet. Lenge ble han på den samme gaten. Han strevde med å holde bilen på veien. Han kjørte forbi stasjonsområdet, som strakte seg omtrent en halv kilometer, og deretter lagerbygninger. Da han forsøkte å sakke farten, stoppet bilen helt, og så måtte han starte den igjen. Han kjørte forbi lange rekker av grå hus og deretter rekker av finere, gule hus. Det begynte å duskregne, og han satte på vindusviskerne, som klapret som to tomsinger som klappet i kirken. Han kjørte forbi noen rekker av hvite hus, med stygge hundefjes på firkantete gresslapper. Til slutt kjørte han over en bro og fant hovedveien.

Han begynte å kjøre veldig fort.

Hovedveien var ujevn, og langs den var det bensinstasjoner, campingplasser og veikroer. Etter en stund kom strekninger der røde kløfter stupte ned på begge sider av veien, og bortenfor dem var det åkerlapper kneppet sammen av veiskilt merket med 666. Himmelen lekket over alt sammen, og så begynte det å lekke inn i bilen.

Den første av en rekke griser kom til syne med trynet over grøftekanten, og han måtte bremse med et hvin og se på mens baken av den siste grisen forsvant dissende ned i grøften på den andre siden. Han startet bilen igjen og fortsatte. Han hadde følelsen av at alt han så, var et avbrukket stykke av en enorm, innholdsløs ting som han hadde glemt hadde skjedd ham. En svart lastebil svingte inn foran ham fra en sidevei. På lasteplanet var en jernseng, en stol og et bord knyttet fast, og på toppen av dette en sprinkelkasse med spraglete høns. Lastebilen kjørte veldig sakte med en rumlende lyd og midt i veien. Haze begynte å hamre på bilhornet, og hadde presset det tre ganger før han skjønnte at det ikke laget lyd. Sprinkelkassen var så full av våte, spraglete høns at de som var vendt mot ham hadde hodene mellom sprinklene. Lastebilen satte ikke opp farten, og han var nødt til å kjøre sakte. Markene strakte seg vasstrukne på begge sider helt bort til den lave furuskogen.

Veien svingte og gikk nedover, og en høy voll med furutrær kom til syne på den ene siden, som sto vendt mot en grå kampestein som raget opp fra elvefaret på den andre siden. Med hvite bokstaver sto det skrevet på kampesteinen: **FORBANNET VÆRE GUDSBESPOTTEREN OG HOREBUKKEN! VIL HELVETE SLUKE DEG?** Lastebilen saktet farten enda mer, som om den leste skriften, og Haze hamret på det tomme hornet. Han slo på det og slo på det, men det laget ikke lyd. Lastebilen kjørte videre, og skumpet de triste, spraglete hønsene over neste åskam. Bilen til Haze hadde stoppet, og blikket var rettet mot de to nederste ordene. Der sto det, med mindre skrift: "Jesus frelser."

Han satt og så på ordene og hørte ikke tutingen. Bak ham var en oljetankbil så lang som en jernbanevogn. Like etter dukket et rødt, firkantet ansikt opp ved bilvinduet hans. Det betraktet nakken og baksiden av hatten hans et øyeblikk, og så

ble en hånd strukket inn og lagt på skulderen hans. ”Hva driveru med, parkert midt i veien?” spurte lastebilsjåføren.

Haze vendte det skjøre, tilgjort beherskete ansiktet sitt mot ham. ”Ikke rør meg,” sa han. ”Jeg leser det som står skrevet.”

Ansiktet og hånden til lastebilsjåføren forble ubevegelige, som om han ikke hørte godt.

”Det finnes ingen horebukk som ikke var no enda verre før,” sa Haze. ”Det er ikke det som er synda, og heller ikke gudsbespottelsen. Synda kom før dem.”

Sjåføren fortrakk ikke en mine.

”Jesus er no lureri for niggere,” sa Haze.

Sjåføren la begge hendene på vinduet og tok tak. Han så ut som om han hadde tenkt å løfte bilen. ”Kan du fjerne det pokkers uthuset ditt fra veien?” sa han.

”Jeg trenger ikke å flykte fra noen ting, for jeg tror ikke på noen ting,” sa Haze. Han og sjåføren så på hverandre i omtrent ett minutt. Uttrykket til Haze var enda mer fraværende; en ny plan var i ferd med å ta form i tankene hans. ”I hvilken retning ligger dyrehagen?”

”Bakover i motsatt retning,” sa sjåføren. ”Har du rømt derfra?”

”Jeg må snakke med en gutt som jobber der,” sa Haze. Han startet bilen og lot sjåføren bli stående igjen foran bokstavene på kampesteinen.

Kommentar til oversettelsen av *Wise Blood*

Forfatter og tekst

Flannery O'Connor, født i 1925 i Georgia i USA, fikk i sin korte levetid skrevet en rekke noveller, samt to romaner. Den første av romanene - *Wise Blood* - som ble utgitt i 1952, er teksten jeg har valgt å oversette utdrag fra. O'Connor er kjent som en særegen og fremtredende amerikansk forfatter særlig omtalt for sine noveller, og handlingen i hennes fortellinger utspiller seg nesten utelukkende i de amerikanske sørstatene. Sentrale temaer er den fanatiske, uteologiske religiøsiteten i det amerikanske Bibelbeltet, og måten karakterene hennes påvirkes av denne (se også Hølmebakk, 2002: 7-19). Både i *Wise Blood* og i *The Violent Bear it Away*, hennes andre roman, møter vi unge menn som kjemper mot en iboende, religiøs overbevisning og en skjebne knyttet til denne som de prøver å unnslippe. *Wise Bloods* hovedperson, den unge Hazel Motes, er overbevist om at måten å unnslippe Jesus på er å unngå synden, og treffer i fortellingens løp på en rekke forskjellige karakterer fra samfunnets lavere lag, som på ulike måter hjelper eller utnytter både ham og hverandre.

Grunnen til at jeg har valgt akkurat denne teksten og forfatteren er todelt. For det første liker jeg O'Connors humoristiske alvor, hennes særegne skrivestil og den stemningen denne fremkaller. For det andre vil jeg forsøke å gjenskape så mye som mulig av dette på norsk. Med de utfordringene som ligger i den tidsmessige, kulturelle og tematiske avstanden til vår tid, er det en rekke oversettelsesmessige problemer som skiller seg ut og vekker interesse.

Kapittelvalget er gjort hovedsakelig på grunnlag av det handlingsmessige innholdet, men også som en følge av at mange av de sentrale, oversettelsesrelaterte problemene dukker opp allerede tidlig i teksten. Kapittel én, to og fire utgjør til sammen en handlingsmessig liten enhet, og med tanke på at deler av romanen allerede i 1948 og 1949 ble trykket som frittstående stykker i blant annet *The Sewanee Review*, synes også disse tekstutdragene å fungere fint på egenhånd.

Oversettelseshistorisk kontekst

En rød tråd gjennom hele den oversettelseshistoriske utviklingen har vært striden mellom dem som ønsker en såkalt ord-for-ord-oversettelse, og dem som mener at oversettelsen i stedet bør gjengi kildeteksten mening-for-mening. Med begrepet kildetekst sikter jeg til forfatterens tekst på originalspråket, og kildekulturen er den kulturen og konteksten som denne teksten har blitt skapt i. Tilsvarende henviser måltekst til oversettelsen av kildeteksten, og målkulturen er den kulturelle konteksten som denne skal finne sin plass i.

Friedrich Schleiermacher beskriver oversetterens valg på følgende måte: "Either the translator leaves the writer in peace as much as possible and moves the reader toward him; or he leaves the reader in peace as much as possible and moves the writer toward him" (Schleiermacher, 2000: 49). Han mener at "an indispensable requirement for this method of translating is a disposition of the language (...) that lets one perceive that it was not left to develop freely but rather was bent to a foreign likeness (...)" (Schleiermacher, 2000: 53). Leseren skal oppfatte teksten som fremmed på en helt spesifikk måte, den skal ikke bare gi en vag følelse av noe fremmedartet. Denne fremgangsmåten, som jeg i likhet med Schleiermacher har valgt å kalle en "fremmedgjørende" ("alienating" – Munday, 2001: 2) oversettelsesstrategi, forutsetter to ting. For det første, skriver Schleiermacher, at "the understanding of foreign texts be acknowledged as a known and desirable state," og for det andre, at "a certain flexibility be granted to our native tongue" (Schleiermacher, 2000: 55).

Dette står i sterk kontrast til tidligere tenkere som Cicero og St. Hieronymus, som begge vektlegger å oversette mening-for-mening, nettopp for å unngå at oversettelsen blir absurd og usammenhengende. I St. Hieronymus' berømte forsvar av sine oversettelser kommer dette klart frem: "(...) I render not word-for-word, but sense-for-sense" (Munday, 2001: 20). Denne fremgangsmåten med å gjengi mening-for-mening blir i Schleiermachers terminologi en "hjemliggjørende" ("naturalizing" – Munday, 2001: 28) strategi. For enkelhets skyld har jeg valgt å holde meg til bruken av disse to begrepene, til tross for at senere teoretikere har benyttet en rekke lignende binære par.

Utover i det 20. århundre har fokuset innenfor oversettelsesteorien i økende grad rettet seg mot spørsmålet om muligheten av ekvivalens, og ekvivalensens forskjellige former. Jeg ser dette som en overgang fra Schleiermachers strenge måltekstilpasning til en mer tekstbetinget oversettelsespraksis, der man vurderer også den skjønnlitterære tekstens karakter, og tilpasser fremgangsmåten etter denne. Den dikotomiske motsetningen mellom en fremmedgjørende og en hjemliggjørende oversettelsesmetode videreføres på andre halvdel av 1900-tallet med ekvivalensbegrepet, og de to motpolene utgjøres nå av det som av Eugene Nida betegnes som formal og funksjonell (eller dynamisk) ekvivalens. En formalekvivalent tekst legger seg nært opp mot kildeteksten både lingvistisk og kulturelt, mens den funksjonelle tilpasser seg målteksten og dens lesere i en slik grad at det ikke skal merkes at det dreier seg om en oversettelse (Venuti, 2000: 147-148).

Ifølge Venuti, har funksjonalismen når det gjelder skjønnlitteratur senere avløst ekvivalens som det sentrale konseptet innenfor oversettelsesstudier (Venuti, 2000: 149), noe som kommer klart frem i Even-Zohar og Tourys grunntanke om at oversettelsen avhenger av den målkulturen som oversettelsen skapes i (Gentzler, 2001: 106-109). I vår tid ser man resultatene av en utvikling fra en praksis hvor steder, navn og andre fremmede elementer ble fornorsket, til at man nå lar handlingen utspille seg der den opprinnelig var tenkt, og at navn og fremmedartete fenomener får forbli nettopp fremmedartete. Unntak fra denne praksisen finnes fortsatt i blant annet barnelitteratur, hvor for eksempel navn på karakterer blir erstattet av norske, meningsbærende ekvivalenter, som blant annet i Francesca Simons *Horrid Henry's Christmas Cracker*, som på norsk blir *Rampete Robin feirer jul* (Simon, 2007). I litteratur oversatt til norsk synes det som om det fortsatt er et viktig krav at den oversatte teksten skal flyte lett og at leseren ikke stadig skal minnes om at det dreier seg om en oversettelse, til tross for at flere fremmede elementer enn det som tidligere har vært vanlig, beholdes i oversettelsen. Likevel mener jeg at man kan se tegn til en større grad av differensiering og avvik fra den norske skriftnormen i litteratur oversatt i løpet av de siste tiårene, enn hva som er tilfellet i eldre oversettelser.

For å illustrere dette med et kort eksempel, vil jeg trekke frem to oversettelser av en forfatter som ofte nevnes i forbindelse med O'Connor. I de to norske oversettelsene av William Faulkners *The Sound and the Fury*, den første fra 1967 og den andre fra 2004, finner vi en markant forskjell når det gjelder gjengivelse av for eksempel dialekt/sosiolekt. Dette markeres omtrent ikke i den eldste oversettelsen

(Faulkner, 1967), mens man i den nye versjonen finner utstrakt bruk både av a-ender, sammentrekninger og ”slang” (Faulkner, 2004). Et annet eksempel er de to oversettelsene av Virginia Woolfs *To the Lighthouse*, hvor tegnsettingen i den eldste oversettelsen (opprinnelig fra 1948, oversatt av Peter Magnus; se Woolf, 1993) ligger mye nærmere norske skrive regler enn tilfellet er i den nyere oversettelsen, utgitt første gang i 1995 (Woolf, 1997).

Nida mener å registrere en klar overgang fra en betoning av formal ekvivalens til et mer dynamisk fokus (Nida, 2000: 157), og spørsmålet blir da om det her dreier seg om to motstridende tendenser innenfor oversatt litteratur, eller om denne forskjellen skyldes at det amerikanske litterære system fremtvinger andre normer for oversettelse enn det som er tilfellet i Norge.

Roman Jakobson, som mente at det mellom en ting og dens tegn kun er en tilfeldig forbindelse, fremholder at ”on the level of interligual translation, there is ordinarily no full equivalence between code-units” (Jakobson, 2000: 139). Oversettelse fra et språk til et annet ”substitutes messages in one language not for separate code-units but for entire messages in some other language” (Jakobson, 2000: 139). Den eneste teksttypen som ifølge Jakobson ikke lar seg oversette er poesi, hvor formen og innholdet er så tett knyttet sammen at de er uatskillelige.

Etter min mening kan denne ”uoversetteligheten” til en viss grad tøyes til også å gjelde oversettelse av skjønnlitteratur, hvor formen og innholdet i mange tilfeller på en lignende måte som i poesien utdyper og forsterker hverandres (menings)innhold. Dette mener jeg at særlig er tilfellet med tekster som har en så novellistisk og fortettet form som det O’Connors tekster har, både når det gjelder novellene og romanene. I slike tilfeller anbefaler Jakobson transposisjon – som av Vinay og Darbelnet defineres som en erstatning av én ordklasse med en annen, uten å endre utsagnets mening (Vinay og Darbelnet, 2000: 132). De skiller også mellom direkte og indirekte oversettelsesmetoder, og anbefaler at indirekte oversettelsesmetoder (deriblant transposisjon) tas i bruk der hvor strukturelle eller metalingvistiske forskjeller mellom språkene forhindrer stilistiske elementer i å overføres til målteksten.

Denne fremgangsmåten står i skarp kontrast til det Antoine Berman mener er oversettelsens etiske målsetning, nemlig ”receiving the Foreign as Foreign” (Berman, 2000: 277). Han setter i sin analyse av det han kaller den systematiske, tekstlige deformasjonen (”the system of textual deformation”) opp tolv punkter som han mener er universelle, og som bidrar til å deformere den oversatte teksten og forhindre at man

mottar det fremmede som fremmed (Berman, 2000: 277-278). Disse tolv punktene bidrar, ifølge Berman, sammen til å skape en mer ensartet og homogen, men samtidig mer usammenhengende tekst, hvor de underliggende semantiske nettverkene er forstyrret.

Et eksempel på et element som i *Wise Blood* kan sies å danne et slikt betyningsnettverk, er forfatterens bruk av "placed" – i tre forskjellige sammenhenger: "She felt that that placed him (...)," "His black hat sat on his head with a careful, placed expression (...)" og "Haze turned his fragile placed-looking face toward him" (O'Connor, 2007: 4, 64, 72). Disse tre forekomstene har i min oversettelse blitt: "Hun følte at det sa noe om ham (...)" – "Den svarte hatten satt på hodet hans og virket omhyggelig plassert der (...)" og "Haze vendte det skjøre, tilgjort beherskede ansiktet sitt mot ham" (6, 25, 32). Oversettelsen makter altså ikke både å gjengi det semantiske innholdet og samtidig knytte an til de andre og lignende forekomstene av kildeordet, noe som bidrar til å svekke de underliggende betydningsnettverkene som finnes i teksten, nøyaktig slik Berman beskriver det.

I andre tilfeller har det imidlertid vært lettere å beholde den formelle (og semantiske) gjenkjenneligheten, og et eksempel på dette er forfatterens bruk av "glary" og "glare-": "His suit was a glaring blue (...)," "Once outside in the light, the new suit turned glare-blue (...)" og "It was a wet glary day" (O'Connor, 2007: 4,19,64). Disse tre setningene eller setningsdelene er oversatt som følger: "Dressen var grelt blå, (...)," "Da han kom ut i lyset, ble den nye dressen grelt blå (...)" og "Det var en våt, grell dag" (5, 17, 25).

På den ene siden står altså Schleiermacher og tradisjonen etter ham – med blant annet Bermans tolv punkter – for en fremmedgjørende oversettelsesnorm som tilsier at oversettelsen skal gjengi kildeteksten ord for ord, og verken mer eller mindre. Dette gir en fremmedartet oversettelse med vekt på kildetekstens språklige og kulturelle utgangspunkt. På den andre siden mener Jakobson at oversetteren ikke kan gjengi separate "code-units" fra ett språk på et annet, fordi disse er forskjellige på de forskjellige språkene, og at "the translator recodes and transmits a message received from another source. Thus translation involves two *equivalent* messages in two different codes" (Munday, 2001: 37, *min kursivering*). Denne ekvivalenstankegangen finner man som tidligere nevnt også igjen hos Nida, som vektlegger en målspråks- og målkulturtilpasset oversettelsesstrategi som "is not so concerned with matching the receptor-language message with the source-language message" (Nida, 2000: 156).

Her anbefales det altså å ha som mål å skape et dynamisk forhold mellom oversettelsen og dens lesere, grunnleggende likt det som fantes mellom kildeteksten og dennes lesere.

Valg av oversettelsesstrategier

I oversettelsen av *Wise Blood* har jeg i den narrative delen av teksten, altså i de passasjene som ikke består av direkte tale, forsøkt å foreta en avveining. Jeg har i utgangspunktet villet holde meg til Bermans motto om å formidle det fremmede som fremmed. Dette for å beholde så mye som mulig av forfatterens særegne skrivestil og av tekstens kulturelle og temporale særpreg, samtidig som jeg har forsøkt å tilpasse oversettelsen til det litterære system som denne skal passe inn i. For så langt som mulig å unngå det Berman kaller en ”arbitrary homogenization” (Berman, 2000: 285) – en vilkårlig homogenisering – har jeg i størst mulig grad valgt en fremgangsmåte som gjengir kildeteksten ord for ord der dette har vært mulig, men som likevel er ment å ikke skulle skape for store hindringer for oversettelsens lesere.

Med det mål for øyet å ville gjengi de narrative tekstdelene så presist som mulig, men likevel med tanke på at den ferdige teksten skal tilpasses dagens norm for oversatt skjønnlitteratur i Norge, har jeg måttet foreta en rekke vurderinger som jeg muligens kunne ha unngått om jeg hadde holdt meg mer ordrett til kildeteksten. For det første har jeg måttet forsøke å avgjøre hvor mye av den særegne skrivestilen som skyldes det at teksten tilhører en annen tidsepoke enn vår egen. At en del av formuleringene og ordvalgene virker spesielle på lesere i dag, kan utvilsomt tilskrives at det i løpet av de siste femti år har skjedd en språklig utvikling. Ser man imidlertid bort fra den temporale avstanden, gjenstår det fortsatt å avgjøre hvor spesiell forfatterens egenartede uttrykksmåte faktisk er.

Avgjørelser må tas når det gjelder for eksempel tegnsetting; om tegnsettingen virker mer eller mindre spesiell om den overføres direkte til norsk, hvor reglene for dette avviker fra tilsvarende regler på engelsk. Det er altså viktig å avgjøre ”hvor sært det sære er,” og prøve å gjenspeile en tilsvarende grad av ”særhet” i målteksten. Beskjeden bruk av komma i lange setninger med flere like setningsledd etter

hverandre, kan for eksempel virke ganske spesielt for norske lesere. Til tross for at dette kanskje heller ikke er spesielt vanlig på engelsk, er det godt mulig at det for en morsmålsleser av kildeteksten virker mindre utpreget enn det vil gjøre for meg når jeg leser samme tekst. Ettersom kommabruk på engelsk er mindre utstrakt enn det om er tilfellet på norsk, har jeg derfor valgt å sette inn komma der norske regler tilsier dette, og avveket fra standardreglene for kommabruk kun der det helt klart også avvikes fra tilsvarende regler i kildeteksten.

Et element som i min oversettelse i større grad er klart fremmedgjørende og bidrar til å plassere teksten i en engelskspråklig kultur, er derimot bruken av tiltaleformer. Når det gjelder vanlige tiltaleformer på engelsk som for eksempel "mrs." og "mr.," kan man argumentere for flere løsninger. Med tanke på at teksten er fra 50-tallet, da det var vanlig å fornorske fremmede fenomener, kunne en mulig løsning være å oversette disse og tilsvarende ord med deres norske ekvivalenter som "fru" og "herr." En annen mulig løsning ville være konsekvent å utelate slike former, ettersom det ikke lenger er vanlig å bruke disse i norsk, og fordi bruken av høflig tiltaleform også er så godt som arkaisk.

Min løsning på dette har imidlertid vært å konsekvent beholde tiltaleformene som de står i originalteksten, noe som både er relativt vanlig i oversettelser fra engelsk, og som også bidrar til å knytte bånd til kildespråket. Helt i slutten av andre kapittel har jeg imidlertid vært nødt til å avvike litt fra denne fremgangsmåten. I oversettelsen av måten hovedpersonen tiltaler mrs. Watts på, og også den måten hun omtaler seg selv, svarer Hazel Motes: "Yes, mam," på et spørsmål fra mrs. Watts. Dette "mam," har jeg valgt å oversette med "missis" (24), og grunnen er at jeg mener at "mam" for norske lesere ikke er en tilstrekkelig velkjent tiltalemåte, og det uavkortede "madam" blir for formelt. "Missis" burde derimot være velkjent for norske lesere, ettersom "mrs." er relativt mye brukt, og den uavkortede versjonen har jeg valgt for å få frem det muntlige preget som "mam" har. I siste avsnitt av samme kapittel sier mrs. Watts: "Momma don't mind if you ain't a preacher" (O'Connor, 2007: 30). Her har jeg valgt noe som kanskje kan beskrives som en motsatt strategi, og gjengitt "momma" som "mor" (24). Dette fordi vi på norsk ikke har de samme assosiasjonene til for eksempel "big momma" som man har på amerikansk-engelsk, og fordi jeg mener at det kanskje mer ekvivalente "mamma" gir for barnlige, intime assosiasjoner. Mens "mor" unngår noen av disse assosiasjonene, bærer det likevel i

seg noe av den omsorgsfølelse og moderlighet som en ”momma” ville gi, og tanken på det idiomatiske uttrykket ”kom til mor” aktiveres.

I de delene av teksten som består av direkte tale og dialog, har jeg imidlertid valgt en annen fremgangsmåte. Mens den narrative delen av teksten etter min mening er den delen hvor språkets form og funksjon er tettest forbundet og gjensidig avhengig av hverandre, og det er her de underliggende betydningsnettverkene (”underlying networks of signification” – Berman, 2000: 284) er mest komplekse, er det også her forfatterens særegne stil klart kommer til uttrykk. I de tekstpassasjene som derimot utgjøres av direkte tale, mener jeg at det er budskapet som er den avgjørende faktor, ikke at den formen det har ligner mest mulig på måten det presenteres på i kildeteksten. Det formale er selvsagt viktig også når det gjelder direkte tale, men i denne sammenheng synes jeg at det – altså når det dreier seg om direkte tale – er det semantiske som er avgjørende for hvilken form budskapet får.

Riktignok er karakterenes direkte tale i varierende grad preget av deres sosiale, kulturelle, temporale og til en viss grad geografiske tilhørighet, og måten språket deres avviker fra skriftnormen på blir dermed et viktig element for leserens forståelse av dem. Én løsning ville derfor være å oversette disse passasjene ord for ord, som Schleiermacher ville ha anbefalt. Videre ville nok Schleiermacher også ha påpekt at det er så godt som umulig å vite hvordan forfatteren ville ha uttrykt seg om han eller hun hadde kunnet skrive teksten på målspråket (Schleiermacher, 2000: 56-57). Likevel mener jeg at det – nettopp for leserens forståelse av karakterene – er viktig at det som i kildeteksten uttrykkes ved direkte tale, og som mange steder klart avviker fra datidens standardspråk, i oversettelsen gjengis på en måte som lar leseren forstå at det her finnes dialekt – eller sosiolektmessige avvik fra skriftnormen.

Resultatet blir da en funksjonelt ekvivalent oversettelse, der meningen oversettes med et tilsvarende geografisk og/eller sosialt markert ord eller uttrykk i målspråket. Denne fremgangsmåten nevnes imidlertid av Berman som en av de tolv deformerende punktene som viser seg i oversettelser, og han sier at ”[t]he traditional method of preserving vernaculars is to *exoticize* them” (Berman, 2000: 286). Han advarer også mot å oversette idiomatiske uttrykk med ekvivalente uttrykk i målspråket, da dette er et angrep på det fremmede verkets diskurs, og ikke kan kalles oversettelse (Berman, 2000: 287). Et velkjent eksempel på et verk hvor denne ekvivalens-baserte fremgangsmåten gjennomgående har vært brukt, er den norske oversettelsen av Alice Walkers *The Color Purple* – på norsk *Fargen Bortenfor*. Her

har oversetteren Isak Rogde valgt å la karakterene snakke Senja-dialekt, og om dette valget sier han:

Motargumentet mot en slik dialektbruk er først og fremst at de språklige assosiasjonene kan avspore leseren i retning av et miljø og et område som slett ikke er det han eller hun leser om. Men på den annen side: Når en forfatter bevisst bruker en språkform som klart atskiller seg fra det normale litteraturspråket, vil noe vesentlig ved verket kunne bli bort dersom man ikke bruker dialekt i oversettelsen.
(Rogde, 1984: 5).

Berman beskriver det videre som etnosentrisk å erstatte et idiom(atisk uttrykk) med et "ekvivalent" uttrykk, og påpeker det absurde i at karakterer fra en bestemt kultur ender opp med å snakke et språk tilhørende en helt annen og geografisk og sosialt bestemt gruppe. Denne innvendingen, som Rogde også påpeker, vil jeg langt på vei si meg enig i; det skapes unektelig en diskontinuitet ved at handlingen og karakterene befinner seg i én kulturell kontekst, mens det de sier uttrykkes med ord tilhørende en helt annen kulturell kontekst. I motsetning til standardspråket er det muntlige språket bundet sterkere til ett bestemt sted og én bestemt, avgrenset kultur enn til en annen, og det knytter seg ofte sterke assosiasjoner og fordommer til forskjellige muntlige varianter av ett og samme skriftspråk. Det å da "transplantere" en handling og karakterer inn i en for kildeteksten fremmed kulturell kontekst, vil ikke bare kunne sies å være etnosentrisk, det kan også være en nesten brutal inngripen i teksten.

For ikke å gjøre dette gapet mellom kildetekstens kulturelle kontekst og de assosiasjonene et muntlig språk, "ekvivalent" til det som brukes i kildetekstens passasjer med direkte tale, unødig stort, har jeg derfor forsøkt å få til et mest mulig geografisk umarkert språk. Jeg har siktet mot noe som tradisjonelt kan minne om arbeiderklassespråket på Oslos østkant (såkalt "Vika-mål"), ettersom dette i min erfaring av mange etter hvert oppfattes som et ganske allment akseptert og kjent uttrykk for arbeiderklassetilhørighet. Det at denne typen muntlig språk brukes og har vært brukt både i media og litteratur for å signalisere lav sosial status, gjør at det etter hvert kan anses som en slags allmenn "formel" for muntlig, ikke-standard språk i Norge, og at det er på vei til å bli et standardisert uttrykk for en lavstatus, muntlig variant av norsk. Den direkte talen i kildeteksten utmerker seg etter min mening ikke ved å være spesielt sterkt preget av én bestemt geografisk dialekt. Til tross for at den

muntlige varianten jeg har valgt i oversettelsen opprinnelig har blitt assosiert med Oslos østkant, mener jeg at denne assosiasjonen er i ferd med å svekkes, og at den geografiske diskontinuiteten dermed ikke er like sterk som den ville ha vært om samme fremgangsmåte var blitt benyttet tidligere.

I min oversettelse av direkte tale i *Wise Blood*, har jeg valgt – til tross for at jeg gjengir avvik fra standardspråket med blant annet sammentrekning av ord – å ikke markere dette ortografisk ved bruk av apostrofer. Dette er ikke en uvanlig praksis, verken i oversettelser eller i norsk skjønnlitteratur. Selv om sammentrukne ord også i de av O’Connors noveller som er oversatt til norsk er markert med apostrof, er bruk av muntlig språk som avviker fra skriftnormen i disse betraktelig mer begrenset enn det som er tilfellet i min oversettelse. Jeg har derfor prioritert hensynet til leseren og til at teksten skal flyte lett i de partiene som består av dialog, fordi konsekvent (og dermed utstrakt) bruk av apostrofer gjør det tyngre å lese teksten. I tillegg mener jeg at det er viktig at teksten flyter lett nettopp i de muntlige partiene, hvor karakterene jo skal uttrykke seg naturlig. Selv om det kan innvendes at apostrofer faktisk brukes i kildeteksten, så er dette såpass vanlig i engelsk i forhold til norsk, at det på norsk sammenlignet likevel ville vanskeliggjøre lesningen.

Jeg ser riktignok verdien av det å holde seg til én oversettelsesstrategi for en og samme forfatters tekster, men de allerede oversatte novellene av O’Connor kan knapt nok sies å utgjøre mer enn en svært liten del av den oversatte litteraturens polysystem – det dreier seg såvidt jeg vet kun om én skjønnlitterær utgivelse – både med tanke på sidetall og utbredelse. I tillegg kan det bemerkes at det heller ikke i Rogdes tidligere nevnte oversettelse *Fargen bortenfor* brukes apostrof for å markere den gjennomgående dialektbruken og derav avvikende stavemåter eller sammentrekninger ortografisk. Selv om bruk av muntlig språk både i *The Color Purple* (Walker, 2004) og i *Fargen bortenfor* (Walker, 1984) er langt mer omfattende og radikal enn språket i både *Wise Blood* og i min oversettelse, og disse fire tekstene derfor ikke egentlig kan sammenlignes, så synes jeg likevel at Rogdes valg med hensyn til ortografi fungerer fint. Det gjør teksten lettere å lese enn tilfellet ville ha vært om han hadde fulgt normen når det blant annet kom til bruk av apostrof.

Tekstenes temporale avstand

Det at kildeteksten er mer enn et halvt århundre gammel er merkbart på flere måter. I teksten brukes en rekke begreper som kan oppfattes som gammeldagse, deriblant "chifforobe," måten betegnelsen "nigger" brukes, "circuit preacher" og "Ford automobile." I tillegg til disse frittstående elementene kommer også tematikk, måten innretninger som togvognene og bilene beskrives på, og prisen på varer. I motsetning til de førstnevnte, utgjør de sistnevnte elementene i seg selv ikke et spesielt problem for oversetteren. I oversettelsen av begreper som "chifforobe" og "Ford automobile," har man derimot valgt mellom å finne et tilsvarende gammeldags begrep dersom et slikt er tilgjengelig, å beskrive nøyaktig og utførlig hva det dreier seg om med flere ord dersom et slikt ikke er tilgjengelig, eller bruke et mer moderne, men nærliggende begrep som kan gi mening for vår tids lesere. Sistnevnte fremgangsmåte vil imidlertid ikke forankre teksten temporalt, mens førstnevnte muligens ikke vil være forståelig for leseren. I utgangspunktet har jeg villet velge et tilsvarende gammeldags ord der dette har vært mulig, men har ikke alltid kunnet gjennomføre dette konsekvent, fordi det etter min vurdering flere steder ville skape for store hindringer for leseren. Jeg har derfor valgt å oversette "chifforobe" (O'Connor, 2007: 20) med "garderobeskap" (17-18), til tross for at det ikke nødvendigvis er helt det samme, ettersom førstnevnte normalt har skuffer, mens sistnevnte ikke nødvendigvis har det. "Garderobeskap med skuffer" ble imidlertid for omstendelig, mens det å ha et "garderobeskap" på kjøkkenet, uten at det spesifiseres om dette er med eller uten skuffer, virker tilsvarende unaturlig som det å ha en "chifforobe" der. Når det gjelder "Ford automobile" (O'Connor, 2007: 15), har jeg på lignende vis valgt å gjengi dette kun som "Ford" (14), fordi "automobil" på norsk etter min mening virker mer uvanlig enn det samme ordet på engelsk, og fordi det meg bekjent ikke finnes et tilsvarende alternativt ord.

For videre å understreke at det her dreier seg om en eldre tekst, har jeg også valgt å bruke den mer konservative måten for tallangivelse. Bruktbilenes priser

(O'Connor, 2007: 66-67) er derfor gjengitt som "femogseksti" og "femogsytti" (27-28), i stedet for det nyere "seksstifem" og "syttifem."

Stilmessige særegenheter

Noe av det som gjør at *Wise Blood* skiller seg ut, er Flannery O'Connors særegne skrivestil. Hun skaper en stemning og et eget miljø uten å bruke stor plass på beskrivelser, og måten hun bruker språket på er utpreget hennes egen. Et av virkemidlene er bruken av tegnsetting, et annet er gjentakelser av ett eller beslektede ord, eller måten flere ord av samme klasse sammenstilles og varieres på. "He saw her in his sleep, terrible, like a huge bat, dart from the closing, fly out of there, but it was falling dark on top of her, closing down all the time. From inside he saw it closing, coming closer closer down and cutting off the light and the room" (O'Connor, 2007: 21). Disse to setningene viser både synsvinkelen, altså hvordan forfatteren bruker blant annet tegnsetting (eller mangel på tegnsetting) til å skape både en stemning og understreke perspektivets nærhet til hovedpersonen, og det viser de stadige gjentakelsene av bestemte ord.

På norsk har jeg forsøkt å gjengi disse repetisjonene så nært det har latt seg gjøre for å få frem den klaustrofobiske stemningen, og jeg har også valgt å bryte norske kommaregler i andre setning, fordi det også i kildeteksten er et klart avvik fra normen. "Han så henne i søvne, fryktelig, som en stor flaggermus, fare opp fra lukkingen, fly derfra, men et mørke falt over henne og lukket seg igjen og igjen. Fra innsiden så han det bli lukket, komme tettere tettere ned og stenge for lyset og rommet" (18). Denne stilen brukes av forfatteren bevisst for å få frem fortellerstemmens synsvinkel, som i min tolkning altså ligger ganske nært hovedpersonens.

For å gjenskape denne særegenheten på norsk har det vært viktig å vurdere i hvilken grad skrivestilen avviker fra kildespråkets skriftnorm. Jeg har prøvd å avgjøre hvor spesiell stilen hennes var i hennes egen samtid, og deretter forsøkt å avpasse forholdet mellom oversettelsen og målkulturen som denne skal passe inn i. Ikke bare er det en utfordring å skulle avgjøre hvor stort et avvik fra skriftnormen er på et annet

språk; ekstra vanskelig er det når dette i tillegg skal vurderes mot skriftnormen for mer enn et halvt århundre siden. Generelt har jeg derfor forsøkt å beholde et relativt konservativt språk i de narrative delene av teksten, og velge et umoderne alternativ når flere har vært tilgjengelige, som for eksempel når det gjelder den tidligere nevnte tellemåten, eller ved å oversette "dry-goods store" (O'Connor, 2007: 19) med "manufakturhandel" (17).

Forfatterens stil er avgjørende for det narrative perspektivet, og med dette for hvordan det som fortelles tolkes av leseren. I denne teksten ligger fortellerperspektivet som allerede nevnt relativt nært Hazel Motes' synsvinkel, både når det gjelder observasjoner og narrativ stil. Fortellerstemmen har et naivt preg, som skapes blant annet ved bruk av stadige gjentakelser av ord, ved bevisst bruk av tegnsetting, og av lange, løst sammenknyttede setninger: "He saw the two houses and the rust-colored road and the few Negro shacks and the one barn and the stall with the red and white CCC snuff ad peeling across the side of it" (O'Connor, 2007: 7).

Denne tolkningen av den narrative synsvinkelen er avgjørende for valg tatt i oversettelsen. For å få frem den samme naiviteten – om det forenklet kan beskrives slik – på norsk, har jeg blant annet bevisst valgt å gjenspeile en del av de gjentakelser som finnes i kildeteksten, til tross for at dette bidrar til å gi teksten et preg som avviker fra det som ofte omtales som "godt språk." Jeg har også i oversettelsen forsøkt å begrense kommabruken, til tross for at tegnsettingen nok til en viss grad kan være normalisert i forhold til i kildeteksten. Jeg har også langt på vei forsøkt å unngå en normalisering av syntaktiske særheter, men har likevel måttet omorganisere setningsledd enkelte steder for at meningen skal komme frem og setningsleddene skal ha en forståelig rekkefølge. "The boy came cursing and lugging the yellow gas can, bent almost double" (O'Connor, 2007: 69), blir på norsk dermed: "Nesten helt krumbøyd kom gutten slepende på den gule bensinkannen, mens han bannet" (29).

Et element som har med både forfatterens stilbruk, kildepråket og tekstens temporale aspekt å gjøre, er forekomsten av bannord. Denne er særlig fremtredende og sentral i fjerde kapittel, hvor forfatteren stadig lar Slade jr. bryte ut i tirader av skjellsord. Som for å understreke hovedpersonens religiøse besettelse som særlig kretser rundt Kristus-figuren, er det hovedsaklig relaterte blasfemiske uttrykk som brukes: "Jesus on the cross," the boy said. "Christ nailed" (O'Connor, 2007: 66). Etter min vurdering dreier det seg her ikke om ordinær, grov språkbruk; utbruddene tiltrekker seg snarere oppmerksomhet fordi de er spesielle, og det spesielle i dem

forsterkes videre av Hazes reaksjon og av det at han flere ganger prøver å få svar på hvorfor gutten banner. Følgelig har jeg derfor valgt å gjengi disse blasfemiske utbruddene på en ikke-idiomatisk måte i oversettelsen, snarere enn å bruke noen av mange religionsrelaterte skjellsord som tross alt finnes i det norske språk.

Til tross for at kildetekstens kulturelle kontekst på mange områder skiller seg klart fra den kulturen som målspråket springer ut av, finnes det når det gjelder bannord svært mange likheter. Både i amerikansk og norsk kultur har religion vært en viktig del av kulturarven med tabuer knyttet til seg, og som en følge av dette finnes det i begge språk et stort repertoar av religionsrelaterte skjellsord og kraftuttrykk. På norsk sier gutten derfor: ”Jesus på korset,” (...), ”korsfestede Kristus” (27).

Denne fremgangsmåten med å forsøke å gjengi kildetekstens gjentakelser, tegnsetting og ikke-idiomatiske språkbruk så langt det lar seg gjøre uten å skape for store hindre for oversettelsens leser, går til en viss grad overens med Schleiermachers tanker om en fremmedgjørende oversettelsesstrategi. Det at teksten kan bli mindre ”flytende” (og dermed også mindre tilgjengelig) for en målspråksleser, er konsekvenser som må veies opp mot ønsket om å gjengi kildeteksten så nøyaktig som mulig. Disse to hensynene har jeg viet oppmerksomhet på hver sin måte: det fremmedgjørende i den narrative delen, og det hjemliggjørende i passasjene bestående av direkte tale.

Språklige utfordringer

Som jeg også tidligere har gått inn på, har jeg valgt å gjengi passasjene som utgjøres av direkte tale med et språk som mange steder avviker fra norsk standardspråk. Til tross for de farer dette måtte medføre med tanke på assosiasjoner som ofte knyttes til dialekter og sosialt markerte varianter av et språk, og den kulturforvirringen som oppstår når for eksempel svarte bønder fra de amerikanske sørstatene plutselig uttrykker seg på samme måte som fiskere fra Nord-Norge, mener jeg at mer ville ha gått tapt ved å prioritere disse passasjenes form over deres meningsinnhold.

Det har imidlertid ikke alltid vært mulig å gjengi de avvik som finnes i kildeteksten på samme måte i oversettelsen, og heller ikke alltid på samme sted. I

mange tilfeller har det derfor vært nødvendig å kompensere ved å la språket avvike fra skriftnormen et annet sted eller på en annen måte enn hva som er tilfellet i kildeteksten, for å få frem den samme muntlige følelsen også på norsk. Et eksempel på et ”uoversettelig” trekk er det jeg tolker som konduktørens afroamerikanske, muntlige språk, og som flere steder markeres blant annet ved utelatelse av enkeltord (ofte predikative verb). Denne språkvarianten finnes det ikke noe lett gjenkjennelig motstykke til på norsk, og jeg har derfor måttet fremheve det muntlige i hans talemåte på andre, mer tradisjonelle måter.

Et eksempel på dette finnes i første kapittel, hvor Hazel Motes snakker med konduktøren, og konduktøren ber ham fjerne føttene fra midtgangen. I kildeteksten sier han: ”Your feet in the middle of the aisle. Somebody going to want to get by you” (O’Connor, 2007: 6). Dette har jeg gjengitt som: ”Føttene dine stikker ut i midtgangen. Folk ska forbi her” (7). En tydelig følge av beslutningen om å gjengi mening for mening når det dreier seg om direkte tale, i stedet for å vektlegge det formale, er at karakterenes utsagn på norsk avviker fra deres utsagn i kildeteksten. Til tross for at meningsinnholdet ville ha fremkommet også ved en mer tekstnær oversettelse, kommer det semantiske innholdet klarere frem ved å la dem uttrykke seg på en måte som er mer idiomatisk på norsk. Dette ser man også i eksempelet som er nevnt ovenfor. Forskjellen mellom ”somebody going to want to get by you” og ”folk ska forbi her” er klar, men sammen med de forutgående setningene og konteksten forøvrig, uttrykker de to utsagnene etter min mening et ekvivalent, semantisk budskap.

Dette illustrerer samtidig problemet med å oversette det jeg tolker som en afroamerikansk språkvariant, slik at den forstås som dette også på norsk. En beslektet utfordring var å skulle gjengi på norsk det muntlige elementet som understrekes på engelsk ved bruk av dobbel negasjon, et grep som er umulig å få frem på norsk på en tilsvarende måte. I stedet for dobbel negasjon, har jeg derfor måttet understreke det muntlige ved å la språket avvike fra skriftnormen på andre måter, og et eksempel på dette finner vi drosjesjåførens filosoferende utsagn i andre kapittel: ”It ain’t anybody perfect on this green earth of God’s, preachers nor nobody else. And you can tell people better how terrible sin is if you know from your own personal experience” (O’Connor, 2007: 28). Dette har i oversettelsen blitt til: ”Ingen er perfekte her på Guds grønne jord, verken predikanter eller oss andre. Og det er lettere å fortelle folk hvor forferdli synda er om du kjenner tea personlig” (22). Her har jeg altså måttet

kompensere i setning nummer to for bruk av dobbel negasjon i kildetekstens første setning, ved å angi en muntlig uttale av ”forferdelig” og trekke sammen ”til den” til ”tea” (som altså refererer til ”synda”).

Et annet eksempel på forskjellig form som kan sies å uttrykke samme semantiske innhold, er mrs. Hitchcocks utbrudd idet hun kolliderer med hovedpersonen på vei til sovevognen. På engelsk er verbet betont, hun sier: ”What IS the matter with you?” (O’Connor, 2007:12), mens jeg på norsk har latt henne utbryte ”Hva er GALT med deg?” – altså med betoning av adverbet (12).

Nok en utfordring er ord eller begreper som enten ikke har norske motparter, eller som på norsk er tunge, omstendelige eller vekker utilsiktede assosiasjoner. Eksempler på de førstnevnte er ord som ”roadhouse,” ”trailer camp” og ”pick-up truck” (O’Connor, 2007: 70, 70 og 71), hvor jeg har funnet lignende begreper, men som av hensyn til tekstflyt og fokus ikke har helt det samme betydningsinnholdet. Jeg har valgt ”veikro,” ”campingplass” og ”lastebil” (30-31). Disse begrepene gir mening for norske lesere, og selv om de riktignok ikke fremkaller de helt samme bildene som deres engelske kildeord, unngår de etter min mening for sterke målkulturelle assosiasjoner.

Når det gjelder den andre gruppen, nemlig ord som har for innfløkte norske varianter til at disse kan brukes, vil jeg særlig trekke frem eksemplene ”porter” og ”steward.” Disse ordene står i engelsk-norsk ordbok blant annet oppført som henholdsvis ”sovevognskonduktør” og ”oppvarter.” Etter min mening er disse imidlertid ikke anvendelige begreper i denne sammenheng, førstnevnte fordi det er for langt og tungt, mens sistnevnte ikke har tilstrekkelig meningsinnhold for norske lesere. Min oversettelse av ”porter” kan sees som et kompromiss mellom ønsket om å være tro mot kildeteksten, og behovet for ikke å skape hindre i oversettelsens tekstflyt, der disse ikke finnes i kildeteksten. Ettersom ”sovevognskonduktør” er såpass langt og krevende, har jeg brukt denne oversettelsen kun første gang det dukker opp, og deretter nøyd meg med ”konduktør” (5-19). ”Porter” brukes svært ofte i kildetekstens første kapittel (O’Connor, 2007: 4-21), og til tross for at jeg på norsk ikke gjengir den fulle oversettelsen, så mener jeg at dette veies opp ved at kildeordet sammenlignet med ”konduktør(en),” som tiltrekker seg mer oppmerksomhet, er såpass kort og lite betont. ”Steward,” som også på norsk kan hete ”steward,” har jeg imidlertid valgt å gjengi som ”hovmester” (9-11), til tross for at dette ikke er nevnt som en alternativ betydning av ordet. Jeg mener imidlertid at en ”oppvarter” for

norske lesere vil være for vanskelig tilgjengelig, og muligens ikke fremkalle de rette assosiasjonene til restaurantsfæren. Et annet ord som jeg har oversatt på en lignende måte som ”porter” er ”used-car lot” (O’Connor, 2007: 63-64), hvor det norske ”bruktbil(for)handler” ikke nødvendigvis signaliserer at det dreier seg om områder med biler utendørs. For handlingen er det viktig at leseren forstår hvordan det er mulig for hovedpersonen å kikke på vareutvalget før åpningstid, og jeg har derfor valgt å gjengi dette som ”bruktbilhandlernes bilplasser” første gang det opptrer, og deretter ”forhandlerne,” hvor det i kildeteksten brukes ”lots” (25).

Et ord som finnes på norsk, men hvis norske variant gir opphav til misvisende assosiasjoner, er ”army duffel-bag” (O’Connor, 2007: 4). Dette står i engelsk-norsk ordbok blant annet oppført som ”skipssekk.” Etter min mening virker dette malplassert i det amerikanske innlandet, særlig ettersom Hazel Motes ikke har tjenestegjort i marinen, og jeg har derfor valgt å gjengi ordet som ”militærsekk” (5). Et lignende problem oppstod i begynnelsen av andre kapittel, hvor Haze kommer ut av toget og får øye på flere lysende skilt. Disse har jeg beholdt uendret der det dreide seg om varemerkenavn, og oversatt de resterende, med unntak av det siste: ”PEANØTTER, WESTERN UNION, AJAX, DROSJE, HOTELL, KIOSK” (O’Connor, 2007: 25). ”Kiosk” er i kildeteksten ”candy,” men fordi jeg ikke ser for meg verken ”godteri” eller ”godtebutikk” på et lysskilt, og vurderte ”konfekt” som for formelt, har jeg altså valgt å oversette det jeg tolker som skiltets funksjon (eller mening), nemlig ”kiosk” (20), som jo er et sted hvor man også får kjøpt godteri.

I kildeteksten brukes ”(a/the) sign” – oversatt i engelsk-norsk ordbok henholdsvis som ”tegn”/”symbol”/”skilt”/”vink,” og som det på norsk ikke finnes én tilsvarende anvendelig motpart til – flere steder (bl. a. O’Connor, 2007: 71-72). Fordi det på norsk altså ikke finnes et like vidtfavnende begrep som dekker alle de ulike betydningene som kildeordet referer til, har det blitt oversatt på følgende ulike måter: som ”skriften,” ett sted har det blitt utelatt, som ”ordene” og som ”det som står skrevet” (31-32).

Et siste og enkeltstående tilfelle som må nevnes, finnes i fjerde kapittel, hvor bruktbilselgeren Slade kommer gående ”*between a row of cars*” (O’Connor, 2007: 66, *min kursivering*). Ettersom ”between” i *Oxford English Dictionary Online* er definert som noe som involverer to punkter, og det er vanskelig å se for seg én rad av biler som to punkter, har jeg i stedet for ”mellom,” som ville ha vært den mest nærliggende norske motparten, valgt å gjengi det som ”gjennom en rad med biler.”

Ved siden av disse relativt isolerte, eller i det minste spesifikke, leksikalske tilfellene, må selvsagt også de generelle forskjellene mellom engelsk og norsk nevnes. Kjente fenomener, som hyppigere bruk av passivkonstruksjoner i engelsk enn på norsk, hyppigere forekomst av eiendomspronomen, semikolon, og selvsagt den engelske ”-ing” – eller ”partisippkonstruksjonen” – som uttrykker samtidighet, har jeg valgt å ikke overføre i like stor grad som de finnes i kildeteksten. Jeg har forsøkt å vurdere hvert tilfelle isolert, for å avgjøre om det beror på strukturelle, språklige forskjeller, eller om det er brukt av forfatteren for å oppnå en bevisst, tilsiktet effekt. Elementer som det kan være vanskeligere å tilskrive enten kun forfatterens stilvalg eller utelukkende de mer generelle forskjeller mellom kilde- og målspråk, omfatter for eksempel den hyppigere forekomsten av konjunksjonen ”and” enn man på norsk finner ”og,” repetisjoner av ord i tilgrensende setninger og ofte også innad i samme setning, samt betraktelig mindre frekvent kommabruk. Disse elementene har jeg i størst mulig grad forsøkt å beholde, men har også her måttet ta hensyn til det målspråkssystemet av oversatt litteratur som teksten skal passe inn i.

Konklusjon

Det å skulle oversette en så novellistisk tekst som *Wise Blood* er en krevende balansegang når man, som jeg, både skal ta hensyn til Schleiermachers og Bermans tanker om en fremmedgjørende oversettelsesstrategi, og også til systemet av oversatt litteratur som teksten skal passe inn i. Tidvis har det vært fristende å hengi seg helt til kildeteksten og kildekulturen, mens det i andre øyeblikk har virket like forlokkende å fornorske fremmede elementer for å få oversettelsen til å flyte på ”godt norsk.” Det har i alle tilfeller vært spennende å skulle forsøke å få frem de kvaliteter jeg selv har oppdaget og lært å verdsette hos Flannery O’Connor for nye lesere, og lærerikt å gjøre dette ved hjelp av det jeg betrakter som to forskjellige, om ikke motstridende, oversettelsesstrategier. Langt flere elementer og vurderinger enn det jeg her har fått plass til kunne vært kommentert, men jeg har nøyd meg med dem jeg betrakter som de mest fremtredende og sentrale, og har gjort et forsøk på å gruppere disse etter den typen utfordringer de har presentert under arbeidet med oversettelsen.

For å begrunne min beslutning om å benytte både en fremmedgjørende og en hjemliggjørende oversettelsesstrategi, fant jeg det hensiktsmessig innledningsvis å inkludere en kort historisk gjennomgang av de to hovedstandpunktene gjennom oversettelseshistorien. Dette for å tydeliggjøre utgangspunktet for valget og tanken bak min fremgangsmåte.

Dersom tiden en gang skulle strekke til, ville det også være spennende å gjøre et forsøk på en oversettelse som fullstendig unngår de Bermanske tolv deformerende punkter, om ikke annet enn for å sammenligne leserens reaksjon og tolkning av en relativt målpråktilpasset tekst som min, og en "tro" og fremmedgjørende gjengivelse av forfatterens verk.

Litteraturliste

Kildetekst

O'Connor, Flannery (2007) *Wise Blood*, New York: Farrar, Straus and Giroux

Litteratur i kommentardelen

Berman, Antoine (2000) "Translation and the Trials of the Foreign," i Lawrence Venuti (red.) *The Translation Studies Reader*, 2. utgave, London: Routledge, s. 276-289

Faulkner, William (1992) *The Sound and the Fury*, New York: Modern Library

Faulkner, William (1967) *Larmen og Vreden*, oversatt av Helge Simonsen, Stabekk: Den norske bokklubben

Faulkner, William (2004) *Larmen og Vreden*, oversatt av Hans H. Skei, Oslo: Solum forlag

Gentzler, Edwin (2001) *Contemporary Translation Theories*, revidert 2. utgave, Clevedon: Multilingual Matters

Hølmekbakk, Gordon (2002) "Forord" i Flannery O'Connor *Dommens dag*, Oslo: Gyldendal

Jakobson, Roman (2000) "On Linguistic Aspects of Translation," i Lawrence Venuti (red.) *The Translation Studies Reader*, 2nd edition, London: Routledge, s. 138- 143

Munday, Jeremy (2001) *Introducing Translation Studies, Theories and Applications*, London: Routledge

Nida, Eugene (2000), "Principles of Correspondence," i Lawrence Venuti (red.) *The Translation Studies Reader*, 2nd edition, London: Routledge, s.153-167

O'Connor, Flannery (1988) *The Violent Bear it Away*, New York: Farrar Straus and Giroux

Rogde, Isak (1984) "Oversetterens forord" i Alice Walker, *Fargen bortenfor*, Oslo: Aschehoug

Schleiermacher, Friedrich (2000) "On the Different Methods of Translating," i
Lawrence Venuti (red.) *The Translation Studies Reader*, 2nd edition, London:
Routledge, s. 43-63

Simon, Francesca (2007) *Rampete Robin feirer jul*, oversatt av Dagny Holm, Oslo:
Gyldendal

Venuti, Lawrence (ed.) (2000) *The Translation Studies Reader*, London: Routledge

Vinay, Jean-Paul og Jean Darbelnet, (2000), "A methodology for Translation," i
Lawrence Venuti (red.) *The Translation Studies Reader*, 2nd edition, London:
Routledge, s. 128-137

Walker, Alice (1984) *Fargen bortenfor*, Oslo: Aschehoug

Walker, Alice (2004) *The Color Purple*, London: Phoenix

Woolf, Virginia (1993) *De dro til fyret*, oversatt av Peter Magnus, Stabekk:
De norske bokklubbene

Woolf, Virginia (1997) *Til fyret*, oversatt av Merete Alfsen, Oslo: Pax

Woolf, Virginia (2004) *To the Lighthouse*, London: Vintage

Ordbøker og andre hjelpemidler

Engelsk-norsk stor ordbok (2006) 2. opplag, Oslo: Kunnskapsforlaget

Fremmedord og synonymer blå ordbok (2005) 5. utgave, 4. opplag, Oslo:
Kunnskapsforlaget

Norsk-engelsk stor ordbok (2006) 2. opplag, Oslo: Kunnskapsforlaget

Kunnskapsforlagets blå språk- og ordboktjeneste [online] tilgjengelig fra
<www.ordnett.no> [18.04.2008]

Oxford English Dictionary Online [online] tilgjengelig fra
<<http://dictionary.oed.com>> [18.04.2008]

WISE BLOOD

FLANNERY O'CONNOR

FARRAR, STRAUS AND GIROUX
NEW YORK

MISFE BLOOD

Farrar, Straus and Giroux
19 Union Square West, New York 10003

Copyright © 1949, 1952, 1962 by Flannery O'Connor,
renewed © 1990 by the Estate of Mary Flannery O'Connor

All rights reserved

Distributed in Canada by Douglas & McIntyre Ltd.

Printed in the United States of America

Originally published in 1952 by Harcourt, Brace & Co.

Published in 1962 by Farrar, Straus and Giroux

This paperback edition, 2007

Library of Congress Control Number: 2006937221

Paperback ISBN-13: 978-0-374-53063-1

Paperback ISBN-10: 0-374-53063-7

www.fsgbooks.com

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

For Regina

CHAPTER 1

Hazel Motes sat at a forward angle on the green plush train seat, looking one minute at the window as if he might want to jump out of it, and the next down the aisle at the other end of the car. The train was racing through tree tops that fell away at intervals and showed the sun standing, very red, on the edge of the farthest woods. Nearer, the plowed fields curved and faded and the few hogs nosing in the furrows looked like large spotted stones. Mrs. Wally Bee Hitchcock, who was facing Motes in the section, said that she thought the early evening like this was the prettiest time of day and she asked him if he didn't think so too. She was a fat woman with pink collars and cuffs and pear-shaped legs that slanted off the train seat and didn't reach the floor.

He looked at her a second and, without answering, leaned forward and stared down the length of the car again. She turned to see what was back there but all she saw was a child peering around one of the sections and, farther up at

the end of the car, the porter opening the closet where the sheets were kept.

"I guess you're going home," she said, turning back to him again. He didn't look, to her, much over twenty, but he had a stiff black broad-brimmed hat on his lap, a hat that an elderly country preacher would wear. His suit was a glaring blue and the price tag was still stapled on the sleeve of it.

He didn't answer her or move his eyes from whatever he was looking at. The sack at his feet was an army duffel bag and she decided that he had been in the army and had been released and that now he was going home. She wanted to get close enough to see what the suit had cost him but she found herself squinting instead at his eyes, trying almost to look into them. They were the color of pecan shells and set in deep sockets. The outline of a skull under his skin was plain and insistent.

She felt irked and wrenched her attention loose and squinted at the price tag. The suit had cost him \$11.98. She felt that that placed him and looked at his face again as if she were fortified against it now. He had a nose like a shrike's bill and a long vertical crease on either side of his mouth; his hair looked as if it had been permanently flattened under the heavy hat, but his eyes were what held her attention longest. Their settings were so deep that they seemed, to her, almost like passages leading somewhere and she leaned halfway across the space that separated the

two seats, trying to see into them. He turned toward the window suddenly and then almost as quickly turned back again to where his stare had been fixed.

What he was looking at was the porter. When he had first got on the train, the porter had been standing between the two cars—a thick-figured man with a round yellow bald head. Haze had stopped and the porter's eyes had turned toward him and away, indicating which car he was to go into. When he didn't go, the porter said, "To the left," irritably, "to the left," and Haze had moved on.

"Well," Mrs. Hitchcock said, "there's no place like home."

He gave her a glance and saw the flat of her face, reddish under a cap of fox-colored hair. She had got on two stops back. He had never seen her before that. "I got to go see the porter," he said. He got up and went toward the end of the car where the porter had begun making up a berth. He stopped beside him and leaned on a seat arm, but the porter didn't look at him. He was pulling a wall of the section farther out.

"How long does it take you to make one up?"

"Seven minutes," the porter said, not looking at him.

Haze sat down on the seat arm. He said, "I'm from Eastrod."

"That isn't on this line," the porter said. "You on the wrong train."

"Going to the city," Haze said. "I said I was raised in Eastrod."

The porter didn't say anything.

"Eastrod," Haze said, louder.

The porter jerked the shade down. "You want your berth made up now, or what you standing there for?" he asked.

"Eastrod," Haze said. "Near Melsy."

The porter wrenched one side of the seat flat. "I'm from Chicago," he said. He wrenched the other side down. When he bent over, the back of his neck came out in three bulges.

"Yeah, I bet you are," Haze said with a leer.

"Your feet in the middle of the aisle. Somebody going to want to get by you," the porter said, turning suddenly and brushing past.

Haze got up and hung there a few seconds. He looked as if he were held by a rope caught in the middle of his back and attached to the train ceiling. He watched the porter move in a fine controlled lurch down the aisle and disappear at the other end of the car. He knew him to be a Parrum nigger from Eastrod. He went back to his section and folded into a slouched position and settled one foot on a pipe that ran under the window. Eastrod filled his head and then went out beyond and filled the space that stretched from the train across the empty darkening fields. He saw the two houses and the rust-colored road and the few Negro shacks and the one barn and the stall with the

red and white CCC snuff ad peeling across the side of it. "Are you going home?" Mrs. Hitchcock asked.

He looked at her sourly and gripped the black hat by the brim. "No, I ain't," he said in a sharp high nasal Tennessee voice.

Mrs. Hitchcock said neither was she. She told him she had been a Miss Weatherman before she married and that she was going to Florida to visit her married daughter, Sarah Lucile. She said it seemed like she had never had time to take a trip that far off. The way things happened, one thing after another, it seemed like time went by so fast you couldn't tell if you were young or old.

He thought he could tell her she was old if she asked him. He stopped listening to her after a while. The porter passed back up the aisle and didn't look at him. Mrs. Hitchcock lost her train of talk. "I guess you're on your way to visit somebody?" she asked.

"Going to Taulkinham," he said and ground himself into the seat and looked at the window. "Don't know nobody there, but I'm going to do some things.

"I'm going to do some things I never have done before," he said and gave her a sidelong glance and curled his mouth slightly.

She said she knew an Albert Sparks from Taulkinham. She said he was her sister-in-law's brother-in-law and that he . . .

"I ain't from Taulkinham," he said. "I said I'm going

there, that's all." Mrs. Hitchcock began to talk again but he cut her short and said, "That porter was raised in the same place where I was raised but he says he's from Chicago."

Mrs. Hitchcock said she knew a man who lived in Chi . . .

"You might as well go one place as another," he said. "That's all I know."

Mrs. Hitchcock said well that time flies. She said she hadn't seen her sister's children in five years and she didn't know if she'd know them if she saw them. There were three of them, Roy, Bubber, and John Wesley. John Wesley was six years old and he had written her a letter, dear Mamma-doll. They called her Mammadoll and her husband Papadoll . . .

"I reckon you think you been redeemed," he said.

Mrs. Hitchcock snatched at her collar.

"I reckon you think you been redeemed," he repeated.

She blushed. After a second she said yes, life was an inspiration and then she said she was hungry and asked him if he didn't want to go into the diner. He put on the fierce black hat and followed her out of the car.

The dining car was full and people were waiting to get in it. He and Mrs. Hitchcock stood in line for a half-hour, rocking in the narrow passageway and every few minutes flattening themselves against the side to let a trickle of people through. Mrs. Hitchcock talked to the woman on

the side of her. Hazel Motes looked at the wall. Mrs. Hitchcock told the woman about her sister's husband who was with the City Water Works in Toolafalls, Alabama, and the lady told about a cousin who had cancer of the throat. Finally they got almost up to the entrance of the diner and could see inside it. There was a steward beckoning people to places and handing out menus. He was a white man with greased black hair and a greased black look to his suit. He moved like a crow, darting from table to table. He motioned for two people and the line moved up so that Haze and Mrs. Hitchcock and the lady she was talking to were ready to go next. In a minute two more people left. The steward beckoned and Mrs. Hitchcock and the woman walked in and Haze followed them. The man stopped him and said, "Only two," and pushed him back to the doorway.

Haze's face turned an ugly red. He tried to get behind the next person and then he tried to get through the line to go back to the car he had come from but there were too many people bunched in the opening. He had to stand there while everyone around looked at him. No one left for a while. Finally a woman at the far end of the car got up and the steward jerked his hand. Haze hesitated and saw the hand jerk again. He lurched up the aisle, falling against two tables on the way and getting his hand wet in somebody's coffee. The steward placed him with three youngish women dressed like parrots.

Their hands were resting on the table, red-speared at

the tips. He sat down and wiped his hand on the tablecloth. He didn't take off his hat. The women had finished eating and were smoking cigarettes. They stopped talking when he sat down. He pointed to the first thing on the menu and the steward, standing over him, said, "Write it down, sonny," and winked at one of the women; she made a noise in her nose. He wrote it down and the steward went away with it. He sat and looked in front of him, glum and intense, at the neck of the woman across from him. At intervals her hand holding the cigarette would pass the spot on her neck; it would go out of his sight and then it would pass again, going back down to the table; in a second a straight line of smoke would blow in his face. After it had blown at him three or four times, he looked at her. She had a bold game-hen expression and small eyes pointed directly on him.

"If you've been redeemed," he said, "I wouldn't want to be." Then he turned his head to the window. He saw his pale reflection with the dark empty space outside coming through it. A boxcar roared past, chopping the empty space in two, and one of the women laughed.

"Do you think I believe in Jesus?" he said, leaning toward her and speaking almost as if he were breathless. "Well I wouldn't even if He existed. Even if He was on this train."

"Who said you had to?" she asked in a poisonous Eastern voice.

He drew back.

The waiter brought his dinner. He began eating slowly at first, then faster as the women concentrated on watching the muscles that stood out on his jaw when he chewed. He was eating something spotted with eggs and livers. He finished that and drank his coffee and then pulled his money out. The steward saw him but he wouldn't come total the bill. Every time he passed the table, he would wink at the women and stare at Haze. Mrs. Hitchcock and the lady had already finished and gone. Finally the man came and added up the bill. Haze shoved the money at him and then pushed past him out of the car.

For a while he stood between two train cars where there was fresh air of a sort and made a cigarette. Then the porter passed between the two cars. "Hey you Parrum," he called.

The porter didn't stop.

Haze followed him into the car. All the berths were made up. The man in the station in Melsy had sold him a berth because he said he would have to sit up all night in the coaches; he had sold him an upper one. Haze went to it and pulled his sack down and went into the men's room and got ready for the night. He was too full and he wanted to hurry and get in the berth and lie down. He thought he would lie there and look out the window and watch how the country went by a train at night. A sign said to get the porter to let you into the uppers. He stuck his sack up

into his berth and then went to look for the porter. He didn't find him at one end of the car and he started back to the other. Going around the corner he ran into something heavy and pink; it gasped and muttered, "Clumsy!" It was Mrs. Hitchcock in a pink wrapper, with her hair in knots around her head. She looked at him with her eyes squinted nearly shut. The knobs framed her face like dark toadstools. She tried to get past him and he tried to let her but they were both moving the same way each time. Her face became purplish except for little white marks over it that didn't heat up. She drew herself stiff and stopped and said, "What is the matter with you?" He slipped past her and dashed down the aisle and ran into the porter so that the porter fell down.

"You got to let me into the berth, Parrum," he said.

The porter picked himself up and went lurching down the aisle and after a minute he came lurching back again, stone-faced, with the ladder. Haze stood watching him while he put the ladder up; then he started up it. Halfway up, he turned and said, "I remember you. Your father was a nigger named Cash Parrum. You can't go back there neither, nor anybody else, not if they wanted to."

"I'm from Chicago," the porter said in an irritated voice.

"My name is not Parrum."

"Cash is dead," Haze said. "He got the cholera from a pig."

The porter's mouth jerked down and he said, "My father was a railroad man."

Haze laughed. The porter jerked the ladder off suddenly with a wrench of his arm that sent the boy clutching at the blanket into the berth. He lay on his stomach for a few minutes and didn't move. After a while he turned and found the light and looked around him. There was no window. He was closed up in the thing except for a little space over the curtain. The top of the berth was low and curved over. He lay down and noticed that the curved top looked as if it were not quite closed; it looked as if it were closing. He lay there for a while, not moving. There was something in his throat like a sponge with an egg taste; he didn't want to turn over for fear it would move. He wanted the light off. He reached up without turning and felt for the button and snapped it and the darkness sank down on him and then faded a little with light from the aisle that came in through the foot of space not closed. He wanted it all dark, he didn't want it diluted. He heard the porter's footsteps coming down the aisle, soft into the rug, coming steadily down, brushing against the green curtains and fading up the other way out of hearing. Then after a while when he was almost asleep, he thought he heard them again coming back. His curtains stirred and the footsteps faded.

In his half-sleep he thought where he was lying was like a coffin. The first coffin he had seen with someone in it

was his grandfather's. They had left it propped open with a stick of kindling the night it had sat in the house with the old man in it, and Haze had watched from a distance, thinking: he ain't going to let them shut it on him; when the time comes, his elbow is going to shoot into the crack. His grandfather had been a circuit preacher, a waspish old man who had ridden over three counties with Jesus hidden in his head like a stinger. When it was time to bury him, they shut the top of his box down and he didn't make a move.

Haze had had two younger brothers; one died in infancy and was put in a small box. The other fell in front of a mowing machine when he was seven. His box was about half the size of an ordinary one, and when they shut it, Haze ran and opened it up again. They said it was because he was heartbroken to part with his brother, but it was not; it was because he had thought, what if he had been in it and they had shut it on him.

He was asleep now and he dreamed he was at his father's burying again. He saw him humped over on his hands and knees in his coffin, being carried that way to the graveyard. "If I keep my can in the air," he heard the old man say, "nobody can shut nothing on me," but when they got his box to the hole, they let it drop down with a thud and his father flattened out like anybody else. The train jolted and stirred him half awake again and he thought, there must have been twenty-five people in Eastrod then, three

Motes. Now there were no more Motes, no more Ashfields, no more Blasengames, Feys, Jacksons . . . or Parrums—even niggers wouldn't have it. Turning in the road, he saw in the dark the store boarded and the barn leaning and the smaller house half carted away, the porch gone and no floor in the hall.

It had not been that way when he was eighteen years old and had left it. Then there had been ten people there and he had not noticed that it had got smaller from his father's time. He had left it when he was eighteen years old because the army had called him. He had thought at first he would shoot his foot and not go. He was going to be a preacher like his grandfather and a preacher can always do without a foot. A preacher's power is in his neck and tongue and arm. His grandfather had traveled three counties in a Ford automobile. Every fourth Saturday he had driven into Eastrod as if he were just in time to save them all from Hell, and he was shouting before he had the car door open. People gathered around his Ford because he seemed to dare them to. He would climb up on the nose of it and preach from there and sometimes he would climb onto the top of it and shout down at them. They were like stones! he would shout. But Jesus had died to redeem them! Jesus was so soul-hungry that He had died, one death for all, but He would have died every soul's death for one! Did they understand that? Did they understand that for each stone soul, He would have died ten million

deaths, had His arms and legs stretched on the cross and nailed ten million times for one of them? (The old man would point to his grandson, Haze. He had a particular disrespect for him because his own face was repeated almost exactly in the child's and seemed to mock him.) Did they know that even for that boy there, for that mean sinful unthinking boy standing there with his dirty hands clenching and unclenching at his sides, Jesus would die ten million deaths before He would let him lose his soul? He would chase him over the waters of sin! Did they doubt Jesus could walk on the waters of sin? That boy had been redeemed and Jesus wasn't going to leave him ever. Jesus would never let him forget he was redeemed. What did the sinner think there was to be gained? Jesus would have him in the end!

The boy didn't need to hear it. There was already a deep black wordless conviction in him that the way to avoid Jesus was to avoid sin. He knew by the time he was twelve years old that he was going to be a preacher. Later he saw Jesus move from tree to tree in the back of his mind, a wild ragged figure motioning him to turn around and come off into the dark where he was not sure of his footing, where he might be walking on the water and not knowing it and then suddenly know it and drown. Where he wanted to stay was in Eastrod with his two eyes open, and his hands always handling the familiar thing, his feet on the known track, and his tongue not too loose. When he was eighteen

and the army called him, he saw the war as a trick to lead him into temptation, and he would have shot his foot except that he trusted himself to get back in a few months, uncorrupted. He had a strong confidence in his power to resist evil; it was something he had inherited, like his face, from his grandfather. He thought that if the government wasn't through with him in four months, he would leave anyway. He had thought, then when he was eighteen years old, that he would give them exactly four months of his time. He was gone four years; he didn't get back, even for a visit.

The only things from Eastrod he took into the army with him were a black Bible and a pair of silver-rimmed spectacles that had belonged to his mother. He had gone to a country school where he had learned to read and write but that it was wiser not to; the Bible was the only book he read. He didn't read it often but when he did he wore his mother's glasses. They tired his eyes so that after a short time he was always obliged to stop. He meant to tell anyone in the army who invited him to sin that he was from Eastrod, Tennessee, and that he meant to get back there and stay back there, that he was going to be a preacher of the gospel and that he wasn't going to have his soul damned by the government or by any foreign place it sent him to.

After a few weeks in the camp, when he had some friends—they were not actually friends but he had to live with them—he was offered the chance he had been waiting

for; the invitation. He took his mother's glasses out of his pocket and put them on. Then he told them he wouldn't go with them for a million dollars and a feather bed to lie on; he said he was from Eastrod, Tennessee, and that he was not going to have his soul damned by the government or any foreign place they . . . but his voice cracked and he didn't finish. He only stared at them, trying to steel his face. His friends told him that nobody was interested in his goddam soul unless it was the priest and he managed to answer that no priest taking orders from no pope was going to tamper with his soul. They told him he didn't have any soul and left for their brothel.

He took a long time to believe them because he wanted to believe them. All he wanted was to believe them and get rid of it once and for all, and he saw the opportunity here to get rid of it without corruption, to be converted to nothing instead of to evil. The army sent him halfway around the world and forgot him. He was wounded and they remembered him long enough to take the shrapnel out of his chest—they said they took it out but they never showed it to him and he felt it still in there, rusted, and poisoning him—and then they sent him to another desert and forgot him again. He had all the time he could want to study his soul in and assure himself that it was not there. When he was thoroughly convinced, he saw that this was something that he had always known. The misery he had was a longing for home; it had nothing to do with Jesus.

When the army finally let him go, he was pleased to think that he was still uncorrupted. All he wanted was to get back to Eastrod, Tennessee. The black Bible and his mother's glasses were still in the bottom of his duffel bag. He didn't read any book now but he kept the Bible because it had come from home. He kept the glasses in case his vision should ever become dim.

When the army had released him two days before in a city about three hundred miles north of where he wanted to be, he had gone immediately to the railroad station there and bought a ticket to Melsy, the nearest railroad stop to Eastrod. Then since he had to wait four hours for the train, he went into a dark dry-goods store near the station. It was a thin cardboard-smelling store that got darker as it got deeper. He went deep into it and was sold a blue suit and a dark hat. He had his army suit put in a paper sack and he stuffed it into a trashbox on the corner. Once outside in the light, the new suit turned glare-blue and the lines of the hat seemed to stiffen fiercely.

He was in Melsy at five o'clock in the afternoon and he caught a ride on a cotton-seed truck that took him more than half the distance to Eastrod. He walked the rest of the way and got there at nine o'clock at night, when it had just got dark. The house was as dark as the night and open to it and though he saw that the fence around it had partly fallen and that weeds were growing through the porch floor, he didn't realize all at once that it was only a

shell, that there was nothing here but the skeleton of a house. He twisted an envelope and struck a match to it and went through all the empty rooms, upstairs and down. When the envelope burnt out, he lit another one and went through them all again. That night he slept on the floor in the kitchen, and a board fell on his head out of the roof and cut his face.

There was nothing left in the house but the chifforobe in the kitchen. His mother had always slept in the kitchen and had her walnut chifforobe in there. She had given thirty dollars for it and hadn't bought herself anything else big again. Whoever had got everything else, had left that. He opened all the drawers. There were two lengths of wrapping cord in the top one and nothing in the others. He was surprised nobody had come and stolen a chifforobe like that. He took the wrapping cord and tied it around the legs and through the floor boards and left a piece of paper in each of the drawers: THIS SHIFFER-ROBE BELONGS TO HAZEL MOTES. DO NOT STEAL IT OR YOU WILL BE HUNTED DOWN AND KILLED.

He thought about the chifforobe in his half-sleep and decided his mother would rest easier in her grave, knowing it was guarded. If she came looking any time at night, she would see. He wondered if she walked at night and came there ever. She would come with that look on her face, unrested and looking; the same look he had seen through the crack of her coffin. He had seen her face through the crack

when they were shutting the top on her. He was sixteen then. He had seen the shadow that came down over her face and pulled her mouth down as if she wasn't any more satisfied dead than alive, as if she were going to spring up and shove the lid back and fly out and satisfy herself: but they shut it. She might have been going to fly out of there, she might have been going to spring. He saw her in his sleep, terrible, like a huge bat, dart from the closing, fly out of there, but it was falling dark on top of her, closing down all the time. From inside he saw it closing, coming closer closer down and cutting off the light and the room. He opened his eyes and saw it closing and he sprang up between the crack and wedged his head and shoulders through it and hung there, dizzy, with the dim light of the train slowly showing the rug below. He hung there over the top of the berth curtain and saw the porter at the other end of the car, a white shape in the darkness, standing there watching him and not moving.

"I'm sick!" he called. "I can't be closed up in this thing. Get me out!"

The porter stood watching him and didn't move.

"Jesus," Haze said, "Jesus."

The porter didn't move. "Jesus been a long time gone," he said in a sour triumphant voice.

CHAPTER 2

He didn't get to the city until six the next evening. That morning he had got off the train at a junction stop to get some air and while he had been looking the other way, the train had slid off. He had run after it but his hat had blown away and he had had to run in the other direction to save the hat. Fortunately, he had carried his duffel bag out with him lest someone should steal something out of it. He had to wait six hours at the junction stop until the right train came.

When he got to Taulkinham, as soon as he stepped off the train, he began to see signs and lights. PEANUTS, WESTERN UNION, AJAX, TAXI, HOTEL, CANDY. Most of them were electric and moved up and down or blinked frantically. He walked very slowly, carrying his duffel bag by the neck. His head turned to one side and then the other, first toward one sign and then another. He walked the length of the station and then he walked back as if he might be going to get on the train again. His face was stern and determined

under the heavy hat. No one observing him would have known that he had no place to go. He walked up and down the crowded waiting room two or three times, but he did not want to sit on the benches there. He wanted a private place to go to.

Finally he pushed open a door at one end of the station where a plain black and white sign said, MEN'S TOILET. WHITE. He went into a narrow room lined on one side with washbasins and on the other with a row of wooden stalls. The walls of this room had once been a bright cheerful yellow but now they were more nearly green and were decorated with handwriting and with various detailed drawings of the parts of the body of both men and women. Some of the stalls had doors on them and on one of the doors, written with what must have been a crayon, was the large word, WELCOME, followed by three exclamation points and something that looked like a snake. Haze entered this one.

He had been sitting in the narrow box for some time, studying the inscriptions on the sides and door, before he noticed one that was to the left over the toilet paper. It was written in a drunken-looking hand. It said,

Mrs. Leora Watts!

60 Buckley Road

The friendliest bed in town!

Brother.

26

After a while he took a pencil out of his pocket and wrote down the address on the back of an envelope.

Outside he got in a yellow taxi and told the driver where he wanted to go. The driver was a small man with a big leather cap on his head and the tip of a cigar coming out from the center of his mouth. They had driven a few blocks before Haze noticed him squinting at him through the rear-view mirror. "You ain't no friend of hers, are you?" the driver asked.

"I never saw her before," Haze said.

"Where'd you hear about her? She don't usually have no preachers for company." He did not disturb the position of the cigar when he spoke; he was able to speak on either side of it.

"I ain't any preacher," Haze said, frowning. "I only seen her name in the toilet."

"You look like a preacher," the driver said. "That hat looks like a preacher's hat."

"It ain't," Haze said, and leaned forward and gripped the back of the front seat. "It's just a hat."

They stopped in front of a small one-story house between a filling station and a vacant lot. Haze got out and paid his fare through the window.

"It ain't only the hat," the driver said. "It's a look in your face somewheres."

"Listen," Haze said, tilting the hat over one eye, "I'm not a preacher."

27

"I understand," the driver said. "It ain't anybody perfect on this green earth of God's, preachers nor nobody else. And you can tell people better how terrible sin is if you know from your own personal experience."

Haze put his head in at the window, knocking the hat accidentally straight again. He seemed to have knocked his face straight too for it became completely expressionless. "Listen," he said, "get this: I don't believe in anything."

The driver took the stump of cigar out of his mouth. "Not in nothing at all?" he asked, leaving his mouth open after the question.

"I don't have to say it but once to nobody," Haze said.

The driver closed his mouth and after a second he returned the piece of cigar to it. "That's the trouble with you preachers," he said. "You've all got too good to believe in anything," and he drove off with a look of disgust and righteousness.

Haze turned and looked at the house he was going into. It was little more than a shack but there was a warm glow in one front window. He went up on the front porch and put his eye to a convenient crack in the shade, and found himself looking directly at a large white knee. After some time he moved away from the crack and tried the front door. It was not locked and he went into a small dark hall with a door on either side of it. The door to the left was cracked and let out a narrow shaft of light. He moved into the light and looked through the crack.

Mrs. Watts was sitting alone in a white iron bed, cutting her toenails with a large pair of scissors. She was a big woman with very yellow hair and white skin that glistened with a greasy preparation. She had on a pink nightgown that would better have fit a smaller figure.

Haze made a noise with the doorknob and she looked up and observed him standing behind the crack. She had a bold steady penetrating stare. After a minute, she turned it away from him and began cutting her toenails again.

He went in and stood looking around him. There was nothing much in the room but the bed and a bureau and a rocking chair full of dirty clothes. He went to the bureau and fingered a nail file and then an empty jelly glass while he looked into the yellowish mirror and watched Mrs. Watts, slightly distorted, grinning at him. His senses were stirred to the limit. He turned quickly and went to her bed and sat down on the far corner of it. He drew a long draught of air through one side of his nose and began to run his hand carefully along the sheet.

The pink tip of Mrs. Watts's tongue appeared and moistened her lower lip. She seemed just as glad to see him as if he had been an old friend but she didn't say anything.

He picked up her foot, which was heavy but not cold, and moved it about an inch to one side, and kept his hand on it.

Mrs. Watts's mouth split in a wide full grin that showed her teeth. They were small and pointed and speckled with

green and there was a wide space between each one. She reached out and gripped Haze's arm just above the elbow. "You huntin' something?" she drawled.

If she had not had him so firmly by the arm, he might have leaped out the window. Involuntarily his lips formed the words, "Yes, mam," but no sound came through them. "Something on your mind?" Mrs. Watts asked, pulling his rigid figure a little closer.

"Listen," he said, keeping his voice tightly under control, "I come for the usual business."

Mrs. Watts's mouth became more round, as if she were perplexed at this waste of words. "Make yourself at home," she said simply.

They stared at each other for almost a minute and neither moved. Then he said in a voice that was higher than his usual voice, "What I mean to have you know is: I'm no goddam preacher."

Mrs. Watts eyed him steadily with only a slight smirk. Then she put her other hand under his face and tickled it in a motherly way. "That's okay, son," she said. "Mamma don't mind if you ain't a preacher."

CHAPTER 3

Him. Nothing happened. If a stone had fallen he would have taken it as a sign. After a while he drew his feet out of the sand and let them dry, and then he put the shoes on again with the rocks still in them and he walked a half-mile back before he took them off.

CHAPTER 4

He got out of Mrs. Watts's bed early in the morning before any light came in the room. When he woke up, her arm was flung across him. He leaned up and lifted it off and eased it down by her side, but he didn't look at her. There was only one thought in his mind: he was going to buy a car. The thought was full grown in his head when he woke up, and he didn't think of anything else. He had never thought before of buying a car; he had never even wanted one before. He had driven one only a little in his life and he didn't have any license. He had only fifty dollars but he thought he could buy a car for that. He got stealthily out the bed, without disturbing Mrs. Watts, and put his clothes on silently. By six-thirty, he was down town, looking for used-car lots.

Used-car lots were scattered among the blocks of old buildings that separated the business section from the railroad yards. He wandered around in a few of them before they were open. He could tell from the outside of the lot if

it would have a fifty-dollar car in it. When they began to be open for business, he went through them quickly, paying no attention to anyone who tried to show him the stock. His black hat sat on his head with a careful, placed expression and his face had a fragile look as if it might have been broken and stuck together again, or like a gun no one knows is loaded.

It was a wet glary day. The sky was like a piece of thin polished silver with a dark sour-looking sun in one corner of it. By ten o'clock he had canvassed all the better lots and was nearing the railroad yards. Even here, the lots were full of cars that cost more than fifty dollars. Finally he came to one between two deserted warehouses. A sign over the entrance said: SLADE'S FOR THE LATEST.

There was a gravel road going down the middle of the lot and over to one side near the front, a tin shack with the word, OFFICE, painted on the door. The rest of the lot was full of old cars and broken machinery. A white boy was sitting on a gasoline can in front of the office. He had the look of being there to keep people out. He wore a black raincoat and his face was partly hidden under a leather cap. There was a cigarette hanging out of one corner of his mouth and the ash on it was about an inch long.

Haze started off toward the back of the lot where he saw a particular car. "Hey!" the boy yelled. "You don't just walk in here like that. I'll show you what I got to show," but Haze didn't pay any attention to him. He went on to-

ward the back of the lot where he saw the car. The boy came huffing behind him, cursing. The car he saw was on the last row of cars. It was a high rat-colored machine with large thin wheels and bulging headlights. When he got up to it, he saw that one door was tied on with a rope and that it had an oval window in the back. This was the car he was going to buy.

"Lemme see Slade," he said.

"What you want to see him for?" the boy asked in a testy voice. He had a wide mouth and when he talked he used one side only of it.

"I want to see him about this car," Haze said.

"I'm him," the boy said. His face under the cap was like a thin picked eagle's. He sat down on the running board of a car across the gravel road and kept on cursing.

Haze walked around the car. Then he looked through the window at the inside of it. Inside it was a dull greenish dust-color. The back seat was missing but it had a two-by-four stretched across the seat frame to sit on. There were dark green fringed window shades on the two side-back windows. He looked through the two front windows and he saw the boy sitting on the running board of the car across the gravel road. He had one trouser leg hitched up and he was scratching his ankle that stuck up out of a pulp of yellow sock. He cursed far down in his throat as if he were trying to get up phlegm. The two window glasses made him a yellow color and distorted his shape. Haze

moved quickly from the far side of the car and came around in front. "How much is it?" he asked.

"Jesus on the cross," the boy said, "Christ nailed."

"How much is it?" Haze growled, paling a little.

"How much do you think it's worth?" the boy said. "Give us a estimat."

"It ain't worth what it would take to cart it off. I wouldn't have it."

The boy gave all his attention to his ankle where there was a scab. Haze looked up and saw a man coming from between two cars over on the boy's side. As he came closer, he saw that the man looked exactly like the boy except that he was two heads taller and he had on a sweat-stained brown felt hat. He was coming up behind the boy, between a row of cars. When he got just behind him, he stopped and waited a second. Then he said in a sort of controlled roar, "Get your butt off that running board!"

The boy snarled and disappeared, scrambling between two cars.

The man stood looking at Haze. "What you want?" he asked.

"This car here," Haze said.

"Seventy-fi' dollars," the man said.

On either side of the lot there were two old buildings, reddish with black empty windows, and behind there was another without any windows. "I'm obliged," Haze said, and he started back toward the office.

When he got to the entrance, he glanced back and saw the man about four feet behind him. "We might argue it some," he said.

Haze followed him back to where the car was.

"You won't find a car like that ever' day," the man said. He sat down on the running board that the boy had been sitting on. Haze didn't see the boy but he was there, sitting up on the hood of a car two cars over. He was sitting huddled up as if he were freezing but his face had a sour composed look. "All new tires," the man said.

"They were new when it was built," Haze said.

"They was better cars built a few years ago," the man said. "They don't make no more good cars."

"What you want for it?" Haze asked again.

The man stared off, thinking. After a while he said, "I might could let you have it for sixty-fi'."

Haze leaned against the car and started to roll a cigarette but he couldn't get it rolled. He kept spilling the tobacco and then the papers.

"Well, what you want to pay for it?" the man asked. "I wouldn't trade me a Chrysler for a Essex like that. That car yonder ain't been built by a bunch of niggers."

"All the niggers are living in Detroit now, putting cars together," he said, making conversation. "I was up there a while myself and I seen. I come home."

"I wouldn't pay over thirty dollars for it," Haze said.

"They got one nigger up there," the man said, "is almost

as light as you or me." He took off his hat and ran his finger around the sweat band inside it. He had a little bit of carrot-colored hair.

"We'll drive it around," the man said, "or would you like to get under and look up it?"

"No," Haze said.

The man gave him a half look. "You pay when you leave," he said easily. "You don't find what you looking for in one there's others for the same price obliged to have it." Two cars over the boy began to curse again. It was like a hacking cough. Haze turned suddenly and kicked his foot into the front tire. "I done tole you them tires won't bust," the man said.

"How much?" Haze said.

"I might could make it fifty dollar," the man offered.

Before Haze bought the car, the man put some gas in it and drove him around a few blocks to prove it would run. The boy sat hunched up in the back on the two-by-four, cursing. "Something's wrong with him howcome he curses so much," the man said. "Just don't listen at him." The car rode with a high growling noise. The man put on the brakes to show how well they worked and the boy was thrown off the two-by-four at their heads. "Goddam you," the man roared, "quit jumping at us thataway. Keep your butt on the board." The boy didn't say anything. He didn't even curse. Haze looked back and he was sitting huddled up in the black raincoat with the black leather cap pulled

down almost to his eyes. The only thing different was that the ash had been knocked off his cigarette.

He bought the car for forty dollars and then he paid the man extra for five gallons of gasoline. The man had the boy go in the office and bring out a five-gallon can of gas to fill up the tank with. The boy came cursing and lunging the yellow gas can, bent over almost double. "Give it here," Haze said, "I'll do it myself." He was in a terrible hurry to get away in the car. The boy jerked the can away from him and straightened up. It was only half full but he held it over the tank until five gallons would have spilled out slowly. All the time he kept saying, "Sweet Jesus, sweet Jesus, sweet Jesus."

"Why don't he shut up?" Haze said suddenly. "What's he keep talking like that for?"

"I don't never know what ails him," the man said and shrugged.

When the car was ready the man and the boy stood by to watch him drive it off. He didn't want anybody watching him because he hadn't driven a car in four or five years. The man and the boy didn't say anything while he tried to start it. They only stood there, looking in at him. "I wanted this car mostly to be a house for me," he said to the man. "I ain't got any place to be."

"You ain't took the brake off yet," the man said.

He took off the brake and the car shot backward because the man had left it in reverse. In a second he got it

going forward and he drove off crookedly, past the man and the boy still standing there watching. He kept going forward, thinking nothing and sweating. For a long time he stayed on the street he was on. He had a hard time holding the car in the road. He went past railroad yards for about a half-mile and then warehouses. When he tried to slow the car down, it stopped altogether and then he had to start it again. He went past long blocks of gray houses and then blocks of better, yellow houses. It began to drizzle rain and he turned on the windshield wipers; they made a great clatter like two idiots clapping in church. He went past blocks of white houses, each sitting with an ugly dog face on a square of grass. Finally he went over a viaduct and found the highway.

He began going very fast.

The highway was ragged with filling stations and trailer camps and roadhouses. After a while there were stretches where red gulleys dropped off on either side of the road and behind them there were patches of field buttoned together with 666 posts. The sky leaked over all of it and then it began to leak into the car. The head of a string of pigs appeared snout-up over the ditch and he had to screech to a stop and watch the rear of the last pig disappear shaking into the ditch on the other side. He started the car again and went on. He had the feeling that everything he saw was a broken-off piece of some giant blank thing that he had forgotten had happened to him. A black

pick-up truck turned off a side road in front of him. On the back of it an iron bed and a chair and table were tied, and on top of them, a crate of barred-rock chickens. The truck went very slowly, with a rumbling sound, and in the middle of the road. Haze started pounding his horn and he had hit it three times before he realized it didn't make any sound. The crate was stuffed so full of wet barred-rock chickens that the ones facing him had their heads outside the bars. The truck didn't go any faster and he was forced to drive slowly. The fields stretched sodden on either side until they hit the scrub pines.

The road turned and went down hill and a high embankment appeared on one side with pines standing on it, facing a gray boulder that jutted out of the opposite gully wall. White letters on the boulder said, WOE TO THE BLASPHEMER AND WHOREMONGER! WILL HELL SWALLOW YOU UP? The pick-up truck slowed even more as if it were reading the sign and Haze pounded his empty horn. He beat on it and beat on it but it didn't make any sound. The pick-up truck went on, bumping the glum barred-rock chickens over the edge of the next hill. Haze's car was stopped and his eyes were turned toward the two words at the bottom of the sign. They said in smaller letters, "Jesus Saves."

He sat looking at the sign and he didn't hear the horn. An oil truck as long as a railroad car was behind him. In a second a red square face was at his car window. It watched

the back of his neck and hat for a minute and then a hand came in and sat on his shoulder. "What you doing parked in the middle of the road?" the truck driver asked.

Haze turned his fragile placed-looking face toward him. "Take your hand off me," he said. "I'm reading the sign."

The driver's expression and his hand stayed exactly the way they were, as if he didn't hear very well.

"There's no person a whoremonger, who wasn't something worse first," Haze said. "That's not the sin, nor blasphemy. The sin came before them."

The truck driver's face remained exactly the same.

"Jesus is a trick on niggers," Haze said.

The driver put both his hands on the window and gripped it. He looked as if he intended to pick up the car. "Will you get your goddam outhouse off the middle of the road?" he said.

"I don't have to run from anything because I don't believe in anything," Haze said. He and the driver looked at each other for about a minute. Haze's look was the more distant; another plan was forming in his mind. "Which direction is the zoo in?" he asked.

"Back around the other way," the driver said. "Did you escape from there?"

"I got to see a boy that works in it," Haze said. He started the car up and left the driver standing there, in front of the letters painted on the boulder.

CHAPTER 5